

Online

grensoverschrijdend

gedrag

Waar ligt de grens voor jou ?

**#hier
niet**

Inhoud

Introductie onderzoek Waar ligt de grens?	3
Duiding van de resultaten door Universitair Docent Dr. Sara Pabian	5
Achtergrond	9
Conclusies	15
Waar ligt de grens?	18
Wie overschrijden de grens?	42
Reacties op ongewenst gedrag	48
Frequentie en omgeving van ongewenst gedrag	53
Waar ligt de grens, en wat is de norm?	57
Bijlagen	63

Introductie onderzoek

@ Waar ligt de grens?

Online zijn we constant met elkaar in contact. Dit biedt allerlei mogelijkheden en kansen. Online contact kan gevoelens van eenzaamheid wegnemen, vriendschappen kunnen online worden gevormd en het was nog nooit zo eenvoudig om contacten te onderhouden over de hele wereld. De digitale wereld is volledig verweven met alles wat wij doen; we leven niet meer met media, we leven in media.

Die voortdurende en laagdrempelige verbondenheid verrijkt onze levens, maar heeft ook een schaduwzijde. Van cyberpesten en cancelen tot haatzaaien en shaming: de lijst met vormen van online kwetsend gedrag wordt steeds langer. Dit is niet alleen schadelijk voor wie hier direct mee te maken krijgt, maar ook voor de samenleving als geheel.

Denk bijvoorbeeld aan het gemak waarmee politici en wetenschappers tegenwoordig online worden bedreigd. Online lijken andere regels en normen te gelden dan offline het geval is. Hoewel we ons ervan bewust zijn, blijft de vraag hoe we ervoor zorgen dat de online wereld een fijnere, socialere plek wordt. De Week van de Mediawijsheid 2023 gaat daarom over online omgangsvormen. Door een grens te trekken en #hierniet te zeggen maken we ons hard tegen haatspraak, buitensluiten, kwetsende 'humor', dreigementen, scheldpartijen en andere vormen van kwetsend gedrag.

Nieuwsmedia, beleidsmakers, ouders en platformen uitten hun bezorgdheid over de toename in kwetsend en schadelijk gedrag online en zijn zoekende naar de juiste initiatieven en interventies. Een belangrijke

stap in het vinden van oplossingen is het beter begrijpen van wat online grensoverschrijdend gedrag is, waar en door wie het wordt gebezigt en wanneer er voor verschillende groepen in Nederland een grens is bereikt. Daarom richten we ons met dit onderzoek op de hoofdvraag:

Waar ligt de grens bij online kwetsend gedrag?

De doelstellingen van het onderzoek zijn:

- Kennis opbouwen en inzicht bieden in de normen en grenzen bij grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online;
- Inzicht bieden in de situationele variabelen die van invloed zijn op grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online; frequentie, locatie en modus;
- Inzicht bieden in verschillende achtergrondvariabelen die van invloed kunnen zijn op de normen en grenzen van grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online; leeftijd, generatie, opleidingsniveau, tech savviness, digitale houding, etc.;
- Inzicht bieden in wat er nodig is om in actie te komen.

Wat is online kwetsend gedrag?

Er zijn veel verschillende vormen van online kwetsend gedrag. In dit onderzoek hanteren we de volgende definitie: "Online gedrag dat, bedoeld of onbedoeld, schade berokkent aan een persoon of groep personen en wordt ervaren als aanstootgevend, denigrerend, schadelijk of ongewenst."

Een belangrijke kanttekening is dat er ook vormen

van grensoverschrijdend gedrag bestaan waarbij het slachtoffer iets als kwetsend ervaart, terwijl dit niet de intentie van de zender was.

In het rapport 'Online ontspoord. Een verkenning van schadelijk en immoreel gedrag op het internet in Nederland' (2021) geeft het Rathenau Instituut een begrippenlijst, waar veel vormen van online kwetsend gedrag in worden beschreven.

In dit onderzoek richten we ons op 14 van deze vormen zoals beschreven in het Rathenau rapport, namelijk:

- Desinformatie
- Doxing
- Shaming
- Cancelen
- Haatzaaien
- Seksisme – discriminatie
- Racisme – discriminatie
- Homofobie - discriminatie
- Bedreigen
- Intimideren
- Cyberpesten
- Trolling
- Wraakporno/shame sexting
- Hacking

Dit onderzoek over de grenzen in kwetsend gedrag online is in opdracht van Netwerk Mediawijsheid uitgevoerd door onderzoeksbureau Motivaction. De resultaten van de kwantitatieve survey zijn gebaseerd op de antwoorden van 1.093 respondenten van 12 t/m 75 jaar oud (met een speciale boost van 214 respondenten in de leeftijd van 12 t/m 15 jaar oud). De steekproef van volwassen deelnemers is representatief wat betreft sociodemografische gegevens: leeftijd, voltooide opleiding, geslacht, regio (Nielsen6) en Mentality. De deelnemende kinderen zijn representatief op leeftijd en geslacht. Hierin zijn geen kenmerken opgenomen zoals geaardheid, ras en etniciteit. De duiding op dit onderzoek is geschreven door Assistant Professor Sara Pabian van Tilburg University. Het veldwerk heeft plaatsgevonden van 16 t/m 28 augustus 2023.

Duiding van de resultaten door @Universitair Docent Dr. Sara Pabian

Leven voor en achter schermen

Het internet heeft onze manier van leven en werken veranderd. Sinds de opkomst van sociale media in het eerste decennium van de 21ste eeuw is het een communicatiemiddel geworden, dat communicatiebarrières wegneemt. We leven nu in een wereld waar, de meesten van ons, op een makkelijke, directe of indirecte manier kunnen communiceren, ongeacht waar zender en ontvanger zich bevinden.

Dit brengt heel wat voordelen met zich mee. Voor sommige mensen kunnen online interacties gevoelens van eenzaamheid wegnemen. Nieuwe vriendschappen kunnen online worden gevormd en oude worden onderhouden. Als we iemand missen die aan de andere kant van de wereld woont,

kunnen we via videobellen elkaar zien en horen alsof de ander in je huiskamer staat. Zijn we het niet eens met een gebeurtenis of besluit, dan kunnen we snel en massaal onze steun betuigen (denk aan #BlackLivesMatter).

Maar we zien ook nadelen. Een naaktfoto die verspreid wordt in de hele school. Socialemedia-gebruikers die worden uitgesloten of beledigd op basis van een groepskenmerk zoals religie of etniciteit. Misbruik van persoonsgegevens. Bedreigingen. Afpersing. Ook dit kan allemaal in je huiskamer plaatsvinden of waar je ook maar bent, 24/7.

Wetenschappers spreken in deze context vaak over het online disinhibitie effect¹. Online disinhibitie kan gedefinieerd worden als het verminderen

van 'remmingen' (gedragsinhibitie) in een online omgeving. Doordat er een scherm tussen zender en ontvanger staat, hoeft de zender niet te vrezen voor (onmiddellijke, fysieke) gevolgen of vergelding. Ook wordt de zender niet geconfronteerd met de reactie en emoties van de ontvanger. De zender kan deze asociale gedragingen anoniem uitvoeren met weinig risico op bestraffing. Uit onderzoek² blijkt ook dat wanneer je regelmatig asociale gedragingen ziet (bijvoorbeeld als getuige), ook je eigen perceptie over wat aanvaardbaar is en wat niet beïnvloed kan worden. Hoe vaker we asociaal gedrag zien, hoe groter de kans dat we dit gedrag 'normaal' gaan vinden voor de online omgeving.

Nieuwsmedia, beleidsmakers, (non-profit) organisaties, individuele gebruikers, scholen, ouders

¹ Suler, J.R. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology and Behavior*, 7(3), 321-326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>

² Pabian, S., Vandebosch, H., Poels, K., Van Cleemput, K., & Bastiaensens, S. (2016). *Exposure to cyberbullying as a bystander: An investigation of desensitization effects among early adolescents*. *Computers in Human Behavior*, 62, 480-487. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.04.022>

en ook socialemedia-platformen zelf hebben hun bezorgdheid over deze asociale interacties uitgedrukt en proberen actie te ondernemen. Een belangrijke stap is om te proberen te begrijpen welke asociale gedragingen online plaatsvinden, hoe vaak deze voorkomen en wie er betrokken is bij zulke gedragingen. Op deze manier kunnen er effectieve initiatieven worden ontwikkeld om deze gedragingen tegen te gaan en/of in te grijpen waar nodig.

Online kwetsend gedrag

Het onderzoek van Netwerk Mediawijsheid (uitgevoerd door Motivaction) focust op online kwetsend gedrag. In de wetenschappelijke literatuur wordt de term 'grensoverschrijdend online gedrag' of '*transgressive online behavior*'³ gebruikt. Onderzoekers bedoelen hiermee het overschrijden van normen in een bepaalde gemeenschap. Deze normen zijn erg afhankelijk van de context en groep. Bepaald gedrag wordt misschien wel geaccepteerd in een privé chatgroep met hechte vrienden, maar misschien niet in een groep met collega's. Op sommige socialemedia-platformen vinden we bepaald gedrag kwetsend en op andere platformen niet. Wat

we grensoverschrijdend vinden en wat niet, hangt af van een mix van factoren zoals eigenschappen van de zender en ontvanger (bijvoorbeeld: voorgaande gedragingen en morele overtuigingen), het online platform waarop het gedrag afspeelt, (eigenschappen van) andere betrokken personen, enz.

Welke gedragingen vinden we grensoverschrijdend?

Op basis van de resultaten van het onderzoek vinden de meeste Nederlanders de volgende vijf gedragingen veel te ver gaan, omdat deze kwetsend en/of schadelijk zijn: wraakporno/shame sexting, cyberpesten, bedreigen, doxing en hacking (voor deze gedragingen werden de hoogste aantallen respondenten opgetekend die het gedrag veel te ver vinden).

Als we kijken naar wie dit gedrag vooral te ver vinden gaat, zien we dat over het algemeen minder Nederlanders die zijn opgegroeid in het digitale tijdperk (Millenials en GenZ) deze gedragingen veel te ver vinden gaan, in vergelijking met Nederlanders die niet zijn opgegroeid in het digitale tijdperk

(Babyboomers en GenX). De meeste van deze gedragingen hebben als gemeenschappelijke factor dat ze als kwetsend worden ervaren. En daarnaast worden ze - volgens internationaal onderzoek - meestal doelbewust uitgevoerd, om bijvoorbeeld de ontvanger te kwetsen en/of een 'voordeel' te behalen op de zender.

Zo worden er bij wraakporno en shame sexting vaak seksueel getinte beelden of video's van een ander gemaakt en/of gedeeld, zonder dat de ander hier toestemming voor heeft gegeven. Dat met de bedoeling om de andere schade te berokkenen, bijvoorbeeld reputatieschade. Bij cyberpesten wordt iemand herhaaldelijk gepest of belachelijk gemaakt in een online omgeving. Een dader kan dit doen om zelf populairder te worden in deze omgeving⁴. Bij bedreiging wordt er bedreigd met geweld, wat ook beschouwd kan worden als beredeneerd, bewust gedrag, met als doel om negatieve emoties zoals angst op te wekken of om machtsverhoudingen duidelijk te maken. Ook hacking wordt meestal doelbewust uitgevoerd, om misbruik te maken van toegang te hebben tot online accounts van iemand anders.

¹ Baudet, A., Parmentier, M.-A., & Fischer, E. (2022). Considering the impacts of transgressive behaviors among interactive online audiences. In R. Llamas & R. Belk (Editors), *The Routledge handbook of digital consumption*. <https://doi.org/10.4324/9781003317524-20>

⁴ Pabian, S. & Vandebosch, H. (2014). Using the theory of planned behaviour to understand cyberbullying: The importance of beliefs for developing interventions. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(4), 463-477. <https://doi.org/10.1080/17405629.2013.858626>

Belangrijk om hierbij op te merken is dat in het onderzoek juist slechts een kleine groep grensoverschrijders aangaf dat zij met hun gedrag doelbewust wilden kwetsen. Het merendeel van de grensoverschrijders gaf aan dat ze onbewust iemand hadden gekwetst. Mogelijk hadden deze grensoverschrijders niet de bedoeling om te kwetsen, maar hebben ze het gedrag uitgevoerd om een ander (persoonlijk) doel te bereiken. Een andere mogelijke verklaring is dat hun perceptie van wat zij kwetsend vinden en wat niet, niet overeenkomt met wat de ontvanger kwetsend vindt en wat niet. In andere woorden, grensoverschrijders zijn mogelijk niet goed in het inschatten van de emotionele reacties van ontvangers. Wetenschappers hebben aangetoond dat mensen die zich online asociaal gedragen vaak minder empathisch zijn. Dit betekent dat ze een minder sterk vermogen hebben om zich in te leven in de gevoelens van een ander.

Hoe gaan we om met kwetsend gedrag?

Wanneer Nederlanders getuigen zijn van online grensoverschrijdend gedrag, doen de meesten van hen meestal niets. Uit het onderzoek blijkt dat

één op drie Nederlanders minstens maandelijks online kwetsend gedrag ziet online. 75% geeft aan nog nooit iemand gewezen te hebben op online grensoverschrijdend gedrag. Internationale wetenschappelijke studies tonen aan dat getuigen vaak niet weten hoe ze gepast moeten reageren. Ze weten niet wat ze moeten zeggen of ze weten niet hoe ze een gedrag moeten rapporteren (bijvoorbeeld omdat de rapporteerknop niet makkelijk te vinden is of omdat het rapporteerproces ingewikkeld of onduidelijk is). Een andere reden om niet te reageren is uit angst om zelf aangevallen te worden.

Wie doet aan online kwetsend gedrag?

In het onderzoek geeft iets meer dan één op tien van de deelnemers toe in het afgelopen jaar minstens één keer iets online gedaan te hebben dat over andermans grenzen ging (en waarvan zij van de ander begrepen dat dit het geval was). Van deze groep wist slechts één op vier vooraf dat het gedrag over de grenzen van een ander zou gaan. Ook toont het onderzoek aan dat online kwetsend gedrag vaak wordt uitgevoerd door onbekenden (met een niet-anoniem account) en anonieme accounts. In

het huidige onderzoek had slechts één op tien te maken met online kwetsend gedrag vanuit de directe omgeving zoals vrienden, klasgenoten, familie en collega's. Als het socialemedia-platform waarop je online kwetsend gedrag ontvangt het toelaat, kun je onbekenden en anonieme accounts blokkeren zodat ze je niet meer kunnen bereiken.

En wat nu?

Sinds de opkomst van het internet zien we vormen van asociaal gedrag online. Ondanks de inspanningen van onderzoekers, beleidsmakers, (non-profit) organisaties, socialemedia-platformen, individuele gebruikers, scholen, ouders en anderen om sociale interacties online zo aangenaam mogelijk te maken, blijft online kwetsend gedrag een belangrijk probleem. Eén op drie respondenten van dit onderzoek gelooft zelfs dat online kwetsend gedrag erbij hoort en nooit meer weggaat. Het onderzoek toont ook de verschillen tussen generaties over wat als kwetsend wordt beschouwd en wat niet. Het is daarom erg belangrijk dat er blijvend wordt ingezet op het sensibiliseren op vlak van gepast gedrag online. Zoals het onderzoek aantoont zijn niet alle

grensoverschrijders vooraf bewust van dat hun gedrag over de grenzen van een ander heen zal gaan. Het lijkt dus noodzakelijk om sociale media-gebruikers ook bewust te maken van de mogelijke kwetsende en schadelijke gevolgen van hun gedrag.

Ook sociale media-platformen kunnen bijdragen aan een aangenamere omgeving. Zij kunnen bijvoorbeeld impulsieve gedragingen voorkomen, door een automatische boodschap te genereren wanneer kwetsende woorden/afbeeldingen worden gebruikt (bijvoorbeeld: 'Deze boodschap is kwetsend voor de ontvanger'), voordat de boodschap verzonden kan worden. Algoritmen die bepalen wat er bovenaan in een tijdlijn verschijnt zouden aangepast kunnen worden, zodat berichten met emotioneel geladen taalgebruik niet meer 'beloond' worden door bovenaan te verschijnen. Naast preventieve maatregelen kunnen sociale media-platformen ook extra inspanningen leveren om ontvangers die online gekwetst zijn beter te ondersteunen. Bijvoorbeeld door de huidige rapporteringsprocessen op sociale media-platformen minder complex en

ontransparant te maken. Om het rapporteren te vergemakkelijken zou een sociale chatbot ontwikkeld kunnen worden die informatie, maar ook emotionele steun aanbiedt.

Nu we beter begrijpen welke asociale gedragingen online plaatsvinden, hoe vaak deze voorkomen en wie daarbij betrokken is, kunnen er effectieve initiatieven en interventies ontwikkeld worden om grensoverschrijdend gedrag tegen te gaan en in te grijpen waar nodig. Hier hebben we iedereen voor nodig: van nieuwsmedia, platformen en beleidsmakers tot individuele gebruikers, scholen en ouders.

Achtergrond

In opdracht van Netwerk Mediawijsheid heeft Motivaction International bv een onderzoek uitgevoerd naar online grensoverschrijdend gedrag onder Nederlanders in het algemeen en specifiek onder jongeren (12 t/m 15 jaar).

Leven in een digitale cultuur

De eerste groep mensen die in een wereld zijn opgegroeid waarin online en offline continu vervlochten zijn en waarin sociale media een belangrijke rol spelen, wordt nu volwassen. (Sinds +/- 2005 bestaan sociale media; Facebook). Dit markeert een uniek kruispunt in de tijd met drie generaties: mensen die in hun leven altijd in een digitaal-vervlochten samenleving hebben geleefd, mensen die de digitale wereld in hun leven hebben ingepast en mensen die het grootste deel van hun leven offline waren. Staan de mensen die in een (gedeeltelijk) digitale cultuur zijn opgegroeid anders in het leven dan mensen die zonder internet zijn opgegroeid? Of maakt het niet uit hoe oud je bent

omdat andere aspecten de digitale mentaliteit bepalen? Met de opkomst van het internet in het algemeen en sociale media in het bijzonder, zijn er zowel dystopische als utopische toekomstbeelden geschetst. Dit is vergelijkbaar met de reacties op de huidige opkomst van AI in de bredere samenleving. Het internet is ooit ontworpen als netwerk om snel en betrouwbaar informatie uit te wisselen¹. Maar weinigen hadden voorzien dat dit functioneel ontworpen netwerk uiteindelijk ook een plek zou worden voor diepgewortelde sociale en emotionele interacties. Zolang het voor mensen duidelijk is of zij zich in een analoge of digitale omgeving bevinden, zijn zij zich bewust van de limieten van het digitale domein. Dat maakt dus ook dat zij zich ertoe verhouden: in specifieke situaties hebben zij een voorkeur voor analoog of digitaal (bv. bij het lezen van een boek). Hoewel we ons ervan bewust zijn, is digitale technologie tegenwoordig volledig verweven geraakt met alles wat wij doen; we leven niet meer *met* netwerken, we leven *in* netwerken. Het is het

leidende organisatieprincipe geworden (Wellman & Haythorntwaite, 2002). In deze netwerk-samenleving zijn digitale media de belangrijkste instrumenten geworden om grip te krijgen op de wereld om ons heen.

Digitality

Met Digitality-onderzoeksprogramma doet Motivaction structureel en fundamenteel onderzoek naar houdingen en gedrag van mensen in het digitale domein.

Het Digitality-doelgroepenmodel biedt daarbij inzicht in de verschillende 'normen' die verschillende digitale doelgroepen online hebben; ook met betrekking tot prosociaal of online grensoverschrijdend gedrag. Hiermee kunnen we in dit rapport ook verdiepende perspectieven bieden bij de thema's: Online grensoverschrijdend gedrag; waar ligt de grens? En nog specifiek:

Waar ligt de grens voor **jou**?

¹ Bron: www.washingtonpost.com/sf/business/2015/05/30/net-of-insecurity-part-1/

De onderzoeksvragen

De Week van de Mediawijsheid 2023 richt zich ook dit jaar weer op *grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online*. Dit onderzoek sluit aan bij dit thema.

De hoofddoelstelling van het onderzoek is:

Verdiepend inzicht bieden in wat grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online is, hoe en waarom het plaatsvindt en wat de normen zijn, en antwoord vinden op de vraag 'waar liggen de grenzen?'. Met als uiteindelijke doel om de gegeven adviezen en het handelings-perspectief dat in 2022 geschetst is, verder te concretiseren en daarmee dit thema tijdens de Week van de Mediawijsheid 2023 waardig af te sluiten.

De afgeleide doelstellingen van het onderzoek zijn:

- Kennis opbouwen en inzicht bieden in de normen en grenzen bij grens-overschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online;
- Inzicht bieden in de situationele variabelen die van invloed zijn op grens-overschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online; frequentie, locatie en modus;
- Inzicht bieden verschillende achtergrond-variabelen die van invloed kunnen zijn op de normen en grenzen van grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online; leeftijd, generatie, opleidingsniveau, tech-savviness, digitale houding, etc.;
- Inzicht bieden in wat er nodig is om opstandergedrag beter te faciliteren; wat zijn de voorwaarden voor actie?

De onderzoeksvragen:

Met het vaststellen van de doelstelling van het onderzoek en de afgeleide doelstellingen, komen wij tot de volgende *twee hoofdvragen*:

1. Waar ligt de grens voor grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online?

En waar ligt de grens voor grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online voor jou specifiek?

2. Zijn er groepen Nederlanders te onderscheiden die de normen voor grensoverschrijdend gedrag anders interpreteren?

En wat maakt dat deze profielen andere normen hebben voor grensoverschrijdend (kwetsend en schadelijk) gedrag online?

Methode en opzet

Methode

- ✓ **NL representatief*
kwantitatief onderzoek**
- ✓ **Online**
- ✓ **35-40 vragen**
- ✓ **Invulduur gemiddeld
16 minuten**

* representatief op: leeftijd, voltooide opleiding, geslacht, regio (Nielsen6) en Mentality

Doelgroep

- ✓ **Nederlanders van
12 t/m 75 jaar: n=1.093**
- ✓ **Boost op 12 t/m 15 jarigen om
ook in deze groep voldoende
personen te hebben om
uitspraken
te kunnen doen op basis van
leeftijdsverschillen,
n= 214**
- ✓ **Incidence rate: 100%**

Veldwerk

- ✓ **Werving via StemPunt-panel
van Motivaction**
- ✓ **Periode: 16 t/m 28 augustus
2023**

Digitality model

Voor het beantwoorden van de twee hoofdvragen van het onderzoek, gebruiken we naast de onderzoeksdata ook beschikbare achtergrond- en profileringsdata over de algemene digitale houding van (groepen) mensen.

Het model is gebaseerd op 6 onderliggende factoren die bepalend zijn voor houdingen en gedrag in het digitale domein (zie tabel). In het model zijn de 6 factoren teruggebracht tot 2 assen; **Techno Involvement** en **The Social Dilemma**.

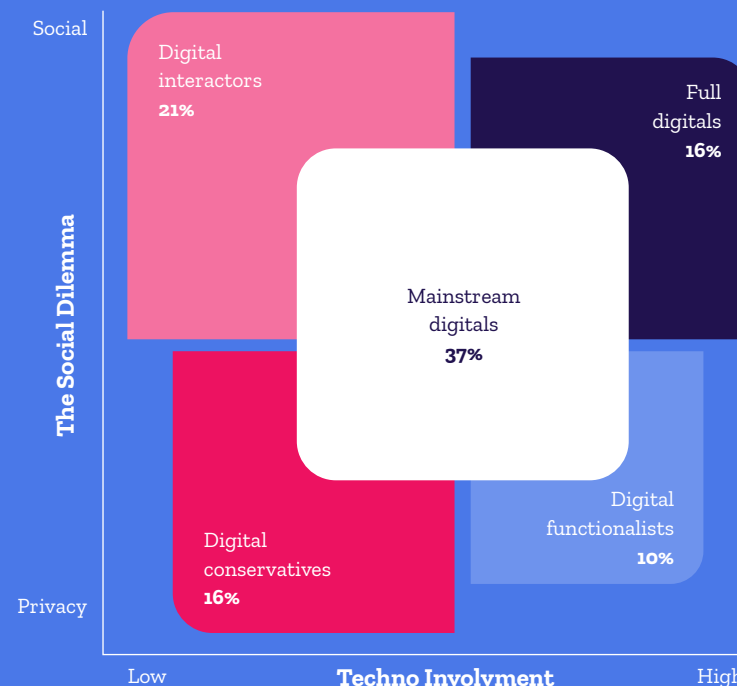
Iedere 2 jaar wordt er ook een ijkmeting verricht om te kijken in hoeverre er verschuivingen optreden in het model. Hierbij is er een trend zichtbaar dat de algemene middengroep (mainstream digitals) kleiner wordt, en mensen daarmee meer uitgesproken worden qua digitale houdingen en gedrag, in vergelijking met de eerste meting van bijna 10 jaar geleden (2015).

Techno Involvement

Is primair gebaseerd op de factor Tech-savvy (de mate waarin je goed met nieuwe digitale technologie kunt omgaan) en daarnaast de mate waarin je plezier beleeft aan digitale technologie en gelooft in maatschappelijke vooruitgang door digitale technologie.

The Social Dilemma

Is hoofdzakelijk gebaseerd op de twee factoren **Social** en **Privacy**. Voor veel mensen is de mate waarin je jezelf digitaal sociaal opstelt, en daarmee ook openstelt voor sociale interacties online een afweging in welke mate je gehecht bent aan je (digitale) privacy. Dat is letterlijk 'the social dilemma'.

Digitality Doelgroepen

Als we kijken naar de afzonderlijke Digitality doelgroepen ten aanzien van het thema online grensoverschrijdend gedrag, zien we het volgende:

Digital conservatives (16%)

Een relatief oude groep die inmiddels prima met digitale devices kan omgaan, maar wel angst heeft dat het 'misgaat' vanwege hun beperkte digitaal-technische know-how. Zijn vooral digitaal sociaal met mensen die zij 'in het echte leven' ook kennen en met wie zij daar dus ook normen en waarden delen. Ook qua digitale normen is deze groep het meest conservatief; zij vinden vaker gedrag grensoverschrijdend dan andere groepen.

Digital functionalists (10%)

Een groep die digitaal-technische goed onderlegt is, maar niet zozeer behoefte heeft aan sociale contacten online. Zij gebruiken het digitale domein liever voor functionele zaken. Dit is dus een groep die relatief minder in aanraking komt met online grensoverschrijdend gedrag. Als ze er wel mee in aanraking

komen vinden zij het ook eerder grens-overschrijdend dan gemiddeld. De Digital functionalists zijn verspreid over alle leeftijden, alleen wat minder onder Gen-Z.

Digital interactors (21%)

Een relatief jonge groep met relatief veel Gen-Z-ers die relatief zeer digitaal sociaal is, maar niet per sé digitaal-technisch heel goed onderlegt is. Hun digitale norm voor grensoverschrijdend gedrag wijkt het meest af van de andere Digitality doelgroepen. Het is voor dit onderzoek een belangrijke doelgroep met relatief veel grensoverschrijders enerzijds, maar ook relatief veel mensen die pro-sociaal gedrag online vertonen. Zij uiteten zich het meest online en kennen/volgen ook relatief veel mensen die dat ook doen. Daarnaast geven ze vaker aan dat ze vaker impulsief handelen; pro-sociaal én grensoverschrijdend.

Full digitals (16%)

Groep die het digitale leven het meest geïncorporeerd heeft in het gehele leven; is tech-savvy én digitaal sociaal, maar minder impulsief dan de Digital interactors. Relatief veel Gen-Z én Millennials en

mensen met academische vorming. Zijn relatief minder uitgesproken over online grensoverschrijdend gedrag, ondanks dat ze het wel relatief vaak tegenkomen.

Mainstream digitals (37%)

Is een groep die vaak kan worden gezien als de 'gemiddelde Nederlander' op digitaal gebied; zij scoren gemiddeld op alle 6 onderliggende factoren (zie tabel op p6), en zij zijn daarmee meteen een goede benchmark voor de andere digitale groepen. En dat kan wellicht ook gelden bij de norm(en) voor online grensoverschrijdend gedrag.

	Digital interactors 21%	Full digitals 16%	Digital conservatives 16%	Digital functionalists 10%	Mainstream digitals 37%
Social	+++	++	--	---	o
Tech-savvy	--	+++	---	+++	o
Escapisme	++	++	--	--	o
Privacy	o	--	++	+	o
Interaction	++	++	--	--	o
Online Buy	-	++	--	+	o

Leeswijzer

- Het rapport is als volgt opgebouwd: Alle resultaten worden op NL representatief (12 t/m 75 jaar) gerapporteerd.
- Indien er significante verschillen zijn op mogelijke uitsplitsingen, worden deze in de grafiek of in de tekst weergegeven. Uitsplitsingen waarop getoetst zijn, zijn; sekse, leeftijd, regio en Digitality (zie bijlage)
- Vragen die niet aan kinderen zijn voorgelegd worden aangeduid met het volgende teken:
- De getoonde grafieken bevatten antwoorden van alle respondenten die het onderzoek hebben ingevuld, tenzij anders aangegeven.
- In enkele grafieken kan het voorkomen dat de resultaten niet exact optellen tot 100 procent. In dit geval gaat het om kleine afrondingsverschillen.
- In verband met leesbaarheid worden in bepaalde grafieken percentages van 3% of kleiner niet getoond of buiten de grafiek getoond.

16+

Management summary

Conclusies

Conclusies

Algemene bevindingen

Het is opmerkelijk om te zien dat bij een abstracte beschrijving van mogelijk online grensoverschrijdend gedrag, men ook vaker aangeeft dat men dat gedrag grensoverschrijdend vindt. Op het moment dat het online mogelijk grensoverschrijdende gedrag in meer concrete vormen wordt beschreven, lijkt het erop dat mensen in de context meer nuances kunnen vinden en het daarmee minder vaak als online grensoverschrijdend gedrag typeren (hoewel het dat objectief* gezien vaak wel is).

Deze verschuiving in norm op het moment dat het online gedrag meer concreet wordt beschreven, zou kunnen duiden op normvervaging; indien het concrete gedrag wordt herkend als gedrag dat vaker voorkomt in de eigen digitale omgeving, wordt het als minder erg ervaren.

Deze normvervaging treedt in algemene zin zeker op; structureel wordt concreet grensoverschrijdend gedrag als minder grensoverschrijdend ervaren dan wanneer het in een algemene (/abstracte) definitie

wordt voorgelegd. Hierbij zijn wel uitzonderingen, wanneer het concrete gedrag zeer expliciet of overduidelijk grensoverschrijdend is (zeer sterke uniforme norm; bv. bij wraakporno).

Er is echter ook reden om aan te nemen dat andere factoren dan alleen de mate van blootstelling aan het gedrag van invloed zijn bij het verschil in beoordeling van abstracte en concrete omschrijvingen van online grensoverschrijdend gedrag; het is geen lineair verband dat hoe vaker je er mee in aanraking komt, hoe meer de norm vervaagt. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat zowel de leeftijd (verschil in generaties) als de digitale houding (o.b.v. Digitality) van invloed op de mate van normvervaging (zie volgende pagina).

Of bepaald gedrag online jouw grens overgaat, is natuurlijk heel persoonlijk en hangt af van meer factoren dan alleen leeftijd en digitale houding, waar we in dit rapport primair aandacht aan besteden. We hebben ook voldoende aanleiding om te verwachten dat de volgende factoren, wellicht

in mindere mate, ook van invloed zijn op de normbepaling:

Relevantie: In hoeverre is het online mogelijk grensoverschrijdende gedrag relevant voor jouw dagelijkse leven, of zie je het, beoordeel je het als grensoverschrijdend, maar heb je het gevoel dat het niets met jou te maken heeft?

Potentiële impact: Ook als je verwacht dat het online mogelijk grensoverschrijdende gedrag invloed op jouw (dagelijkse) leven heeft, dan is maar de vraag in welke mate het impact heeft, en hoe je dat beoordeelt.

Affectieve binding: Word je zelf aangesproken door het grensoverschrijdende gedrag online of raakt het alleen een ander? En als het alleen een ander raakt, in hoeverre raakt het je dan ook echt? Of kun je het makkelijk wegklikken en negeren?

* Definitie online kwetsend gedrag: Gedrag dat, bedoeld of onbedoeld, schade berokkent aan een persoon of groep personen en wordt ervaren als aanstootgevend, denigrerend, schadelijk of ongewenst.

Generaties & Digitality

Er is een duidelijk verschil zichtbaar tussen de vier generaties die zijn meegenomen in het onderzoek: Babyboomers, Gen X, Millennials en Gen Z.

Wanneer het gaat om de beoordeling van online grensoverschrijdend gedrag, is er eigenlijk een grove tweedeling zichtbaar; Babyboomers & Gen X (niet opgegroeid in het digitale tijdperk) en Millennials en Gen Z (wel opgegroeid in het digitale tijdperk).

De Babyboomers geven, gemiddeld genomen, het vaakst aan dat zij online gedrag grensoverschrijdend vinden. Gen Z-ers geven dit, gemiddeld genomen, het minst vaak aan. Dat geldt voor vrijwel alle veertien voorgelegde vormen van online grensoverschrijdend gedrag. In de resultatensectie 'Waar ligt de grens' wordt dit per online grensoverschrijdend gedrag behandeld.

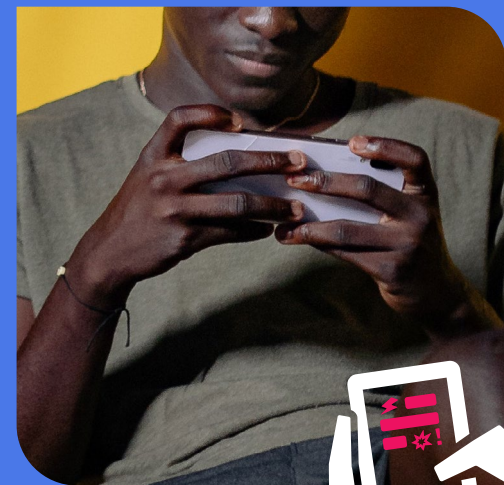
Ook op het gebied van digitale houdingen is er een heel duidelijk verschil zichtbaar tussen enerzijds de meer digitaal sociaal georiënteerden (Digital Interactors en Full Digitals) en de meer privacy-/functiegerichten (Digital Conservatves en Digital Functionalists).

De digitaal-sociaalgeoriënteerden komen, gemiddeld genomen, het online grensoverschrijdende gedrag vaker tegen, maar vinden het minder vaak grensoverschrijdend dan de meer privacy-/functiegerichten. Zoals op de vorige pagina is toegelicht duidt dat enerzijds op normvervaging, maar, het zijn ook juist de digitaal-sociaalgeoriënteerden die vaker actief en inhoudelijk reageren op online grensoverschrijdend gedrag.

Het is dus zeker ook een kwestie van digitale houding: vind je dat het digitale domein een plek is waar je sociaal interacteert of zie je het meer als een praktisch, functioneel verlengstuk van 'het echte leven'? Op het moment dat je het digitale domein als een plek ziet waar je 'leeft', zul je zelf ook meer inzetten om de plek meer leefbaar te houden.

Bij de grens-overschrijders zijn twee typen te onderscheiden; de moedwillige grensoverschrijders en de impulsieve grensoverschrijders. De moedwillige grensoverschrijders vormen een zeer kleine groep (met potentieel grote impact); in het rapport hebben we een grove profilering van hen gemaakt, maar de aantallen zijn te klein om er grote conclusies aan te verbinden.

De impulsieve grensoverschrijders zijn veelal Gen Z Digital Interactors, die met ondoordachte acties veelal niet moedwillig online grensoverschrijdend gedrag vertonen. Hierbij is de grens tussen prosociaal gedrag, iemand aanspreken op grensoverschrijdend gedrag en zelf online grensoverschrijdend gedrag vertonen in de reactie soms heel dun.

Waar ligt de grens?

Samenvatting & Resultaten

Waar ligt de grens?

Typen potentieel schadelijk en immoreel online gedrag

Welk online gedrag is oké en welk gedrag gaat een grens over? Een kwart van alle Nederlanders heeft een ander naar eigen zeggen weleens gewezen op online gedrag dat over de eigen grenzen heen ging. In de meeste gevallen (21%) is dat slechts een enkele keer gebeurd.

Rathenau taxonomie schadelijk/immoreel gedrag online

In dit onderzoek beoordeelden Nederlanders van verschillende soorten online gedrag of zij dit vinden kunnen, of over een grens vinden gaan. Het gaat om:

- Desinformatie
- Doxing
- Shaming
- Cencelen
- Haatzaaien
- Seksisme – discriminatie

- Racisme – discriminatie
- Homofobie - discriminatie
- Bedreigen
- Intimideren
- Cyberpesten
- Trolling
- Wraakporno/shame sexting
- Hacking

Drietraps gedragsbeoordeling van abstract naar concreet

Om de grens te achterhalen wordt het online gedrag op drie niveaus beoordeeld: 1. Een abstracte definitie van het gedrag, 2. De abstracte definitie aangevuld met een beschrijvend voorbeeld en 16+’ers daarna 3. De abstracte definitie met een concreet voorbeeld van het gedrag erbij.

Drietraps voorbeeld bij ‘Desinformatie’

1. Algemene definitie (Abstracte definitie)

Het maken en/of delen van onjuiste of misleidende informatie om opzettelijk schade aan/bij anderen toe te brengen.

2. Abstracte definitie met beschrijvend voorbeeld

Het maken en/of delen van onjuiste of misleidende informatie om opzettelijk schade aan/bij anderen toe te brengen:

Er wordt een video gedeeld met informatie over iemand die niet klopt.

3. Abstracte definitie met concreet voorbeeld

Het maken en/of delen van onjuiste of misleidende informatie om opzettelijk schade aan/bij anderen toe te brengen: *“De NOS zegt het, dus het is sowieso weer NEPNIEUWS”*.

Zie bijlage voor een complete lijst met alle definities en voorbeelden.

Beoordelingsschaal schadelijk/immoreel gedrag online

Elk soort gedrag werd beoordeeld op een schaal van 0 tot 100, met de volgende toelichting:

0-20: Is vrij normaal, dit hoort erbij

21-40: Is niet normaal, gaat voor anderen misschien te ver, maar niet voor mij

41-60: Gaat ver, zit tegen mijn grens aan, maar nog niet er over

61-80: Gaat heel ver, over de grens van wat ik vind kunnen (niet kwetsend/schadelijk voor mij)

81-100: Gaat veel te ver, is voor mij grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk voor mij)

Waar ligt de grens?

Zonder getoonde voorbeelden beoordelen Nederlanders elk type gedrag min of meer hetzelfde: er zijn weinig verschillen te zien tussen de soorten gedrag. Men vindt over het algemeen alle typen gedrag grensoverschrijdend. Er zijn kleine verschillen:

wraakporno of shame sexting vindt men het ergst (88% vindt dit grensoverschrijdend), trolling vindt men minder erg. Dat is echter slechts relatief, want ook daar vindt 77% dit gedrag grensoverschrijdend. Met enkel een definitie is er dus weinig verschil: men vindt al het gedrag min of meer even erg. Er is een groep (circa 10-25% van de respondenten) die alle soorten gedrag als niet grensoverschrijdend, of zelfs normaal beschouwen.

Abstracte begrippen vs. concrete voorbeelden

Definities van gedrag zijn veelal abstract en generiek en laten daarmee ruimte voor interpretatie. Gedragsvoorbeelden zijn concreet en specifiek waardoor er minder ruimte voor interpretatie bestaat. Hoe specifiek het voorbeeld wordt, hoe meer verschillen er tussen de typen gedrag zichtbaar zijn. Over het algemeen geldt nog steeds: de meeste mensen vinden de meeste soorten online gedrag in dit onderzoek grensoverschrijdend.

Het tonen van een specifiek voorbeeld zorgt echter wel voor meer variatie. Waar doxing (92%) of het bedreigen van mensen (92%) voor de meeste mensen te ver gaat geldt dat voor andere soorten

gedrag in mindere mate. Zo vindt 18% het voorbeeld van desinformatie ver gaan, maar niet per se grensoverschrijdend. 7% vindt dit voorbeeld voor anderen, maar voor zichzelf niet te ver gaan. 11% vindt dit voorbeeld normaal. Voor racisme gelden soortgelijke cijfers (resp. 18%, 7% en 9%).

Het tonen van een specifiek voorbeeld had invloed op de beoordeling van de ernst van gedrag. In de meeste gevallen (grootweg tweederde van de gevallen) geldt dat de beoordelingen niet sterk afwijken van de scores bij de definitie en het algemene voorbeeld (maximaal 10 punten). Wanneer de score wel sterk afweek (minimaal 20 punten) gaven respondenten daar uiteenlopende redenen voor. In sommige gevallen vond men het specifieke voorbeeld *minder erg* dan het eerder getoonde algemene voorbeeld. Dat had bijvoorbeeld te maken met of het gedrag op een persoon gericht is, of op een organisatie (bij het voorbeeld van desinformatie).

'Bij de eerste is een persoon betrokken, bij de tweede een organisatie. Dat vind ik minder erg omdat het niet een mens persoonlijk benadeelt.'

Normvervaging

Sommige gevallen is men vaker normaal gaan vinden, omdat dit er volgens hen 'nou eenmaal' bij hoort. Het gedrag in het specifieke voorbeeld nemen zij dan eigenlijk niet meer serieus, zoals in het voorbeeld van haatzaaien.

'Het tweede voorbeeld vind ik normaal omdat het er bij is gaan horen, dat is wat sociale media is geworden. Het is natuurlijk niet normaal, maar het is wel gebruikelijk geworden dat er zo over politici gesproken wordt. Wat er gezegd wordt is ook wel simpel te weerleggen, dus ik neem het dan niet zo serieus.'

Eigen gedrag vs. anderen erbij betrekken

Het kan ook uitmaken of men het gedrag alleen zelf vertoont, of ook anderen oproept iemand uit te sluiten of te negeren (cancelen).

'Er is voor mij een verschil tussen iemand negeren, omdat je niet met hem/haar door één deur kunt online en anderen daar ook toe oproepen.'

De grens bij een mening

In het geval van racisme wijst men op het verschil tussen discriminatie en vrijheid van meningsuiting. Het algemene voorbeeld vinden zij discriminerend, het specifieke voorbeeld beschouwen zij vaker als een mening.

'Huidskleur heeft niets met de islam te maken. Daarnaast is een mening hebben over de islam niet fout. Iemand vanwege diens huidskleur aanvallen is wel fout.'

Actie én reactie

Soms maakt de context dat men het wél oké vindt. In het voorbeeld van shaming vinden sommigen dat een persoon die in de publiciteit staat in sommige gevallen zelf reacties uitlokt:

'(...) Als je zelf iets denkt te kunnen of denkt er heel goed uit te zien, en het is generiek gezien niet zo, dan kun je commentaar verwachten. Ook al is het niet zo aardig, maar kan het begrijpen.'

Gradaties van gedrag

Soms worden de specifieke voorbeelden erger gevonden dan de algemene voorbeelden. Zo zijn er volgens Nederlanders gradaties mogelijk in gedrag, zoals bij trollen. Het gedrag dat wordt omschreven in het specifieke voorbeeld vindt men extreem, terwijl er volgens hen ook gevallen denkbaar zijn die minder erg zijn.

'Dit slaat echt helemaal nergens op en gaat veel verder dan een reactie om iemand op de kast te jagen.'

Waar ligt de grens bij wraakporno/shame sexting?

1. Wraakporno/Shame sexting

75% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'wraakporno/shame sexting' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Gen Z-ers en Millennials minder vaak grensoverschrijdend (beide 70%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (82% vs. 75% gemiddeld).

De algemene definitie van 'wraakporno/shame sexting' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (59% vs. 75% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'wraakporno/shame sexting' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (60%). Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (83% vs. 76% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'wraakporno/shame sexting' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (54% vs. 76% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'wraakporno/shame sexting' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (58% vs. 76% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'wraakporno/shame sexting' is voor DI minder heftig dan voor andere D-groepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (64% vs. 76% gemiddeld).

Het **aantal ervaringen** met 'wraakporno/shame sexting' in het afgelopen jaar verschilt voor generaties; Babyboomers komen het vaker nooit tegen (92% vs. 82% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij bedreigen?

2. Bedreigen

72% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'bedreigen' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (59%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 81% en 78% vs. 72% gemiddeld).

De algemene definitie van 'bedreigen' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (58% vs. 73% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'bedreigen' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 59% en 62%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 81% en 79% vs. 71% gemiddeld). Het algemene voorbeeld van 'bedreigen' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (53% vs. 71% gemiddeld). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (84%).

Het **echte voorbeeld** van 'bedreigen' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (69% vs. 78% gemiddeld). 1881.

Het echte voorbeeld van 'bedreigen' is voor DI minder heftig dan voor andere D-groepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (65% vs. 78% gemiddeld).

Het **aantal ervaringen** met 'bedreigen' in het afgelopen jaar verschilt voor generaties; Babyboomers komen het vaker nooit tegen (76% vs. 66% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij cyberpesten?

3. Cyberpesten

72% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'cyberpesten' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 62% en 64%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 82% en 78% vs. 72% gemiddeld).

De algemene definitie van 'cyberpesten' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (58% vs. 73% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'cyberpesten' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (59%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (81% vs. 74% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'cyberpesten' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (57% vs. 75% gemiddeld). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (86%).

Het **echte voorbeeld** van 'cyberpesten' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (55%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (75% vs. 66% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'cyberpesten' is voor alle Digitalitygroepen in gelijke mate heftig.

Het **aantal ervaringen** met 'bedreigen' in het afgelopen jaar verschilt voor generaties; Babyboomers komen het vaker nooit tegen (76% vs. 66% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij doxing?

4. Doxing

68% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'doxing' is voor Gen Z-ers en Millennials minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 60% en 58%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 74% en 77% vs. 68% gemiddeld).

De algemene definitie van 'doxing' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (52% vs. 68% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'doxing' is voor Millennials minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (64%). Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (84% vs. 76% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'doxing' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (56% vs. 77% gemiddeld). Full Digitals vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (92%).

Het **echte voorbeeld** van 'doxing' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (58%).

Het echte voorbeeld van 'doxing' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (63% vs. 81% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij intimideren?

5. Intimideren

67% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'intimideren' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (47%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 78% en 79% vs. 67% gemiddeld).

De algemene definitie van 'intimideren' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (53%). Digital Conservatives en Digital Functionalists vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 78% en 79%).

Het **algemene voorbeeld** van 'intimideren' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Gen Z-ers minder vaak grensoverschrijdend (59%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (78% vs. 69% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'intimideren' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 58% en 69%).

Het **echte voorbeeld** van 'intimideren' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig.

Het echte voorbeeld van 'intimideren' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 52% en 69%).

Waar ligt de grens bij desinformatie?

6. Desinformatie

66% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'desinformatie' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor hen én voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 53% en 58%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 77% en 75% vs. 65% gemiddeld).

De algemene definitie van 'desinformatie' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (51%). Mainstream Digitals vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (73%).

Het **algemene voorbeeld** van 'desinformatie' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 55% en 48%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 76% en 71% vs. 63% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'desinformatie' is voor Digital Interactors minder vaak grensoverschrijdend (48% vs. 63% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'desinformatie' is voor Millennials minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (72% vs. 81% gemiddeld). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (60% vs. 41% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'desinformatie' is voor alle Digitalitygroepen in gelijke mate heftig.

Waar ligt de grens bij haatzaaien?

7. Haatzaaien

64% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'haatzaaien' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 47% en 55%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 75% en 74% vs. 65% gemiddeld).

De algemene definitie van 'haatzaaien' is voor Digital Interactors minder vaak grensoverschrijdend voor henzelf (54%). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (72%).

Het **algemene voorbeeld** van 'haatzaaien' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 55% en 60%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (beide 81% vs. 70% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'haatzaaien' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen; voor Digital Interactors is het minder vaak grensoverschrijdend voor henzelf (50% vs. 71% gemiddeld). Mainstream Digitals vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (79%).

Het **echte voorbeeld** van 'haatzaaien' is voor Millennials minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (47%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (67% vs. 56% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'haatzaaien' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen; voor Digital Interactors is het minder vaak grensoverschrijdend voor henzelf (45% vs. 56% gemiddeld). Mainstream Digitals vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (68%).

Waar ligt de grens bij racisme?

8. Racisme

61% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'racisme' is voor Babyboomers heftiger dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials minder vaak grensoverschrijdend (resp. 55% en 52%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (70% vs. 61% gemiddeld).

De algemene definitie van 'racisme' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (47% vs. 61% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'racisme' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (44%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (70% vs. 58% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'racisme' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (35% vs. 58% gemiddeld). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (69%).

Het **echte voorbeeld** van 'racisme' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (34%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (50% vs. 42% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'racisme' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (29% vs. 42% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij hacking?

9. Hacking

59% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'hacking' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 38% en 53%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 73% en 69% vs. 59% gemiddeld).

De algemene definitie van 'hacking' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (42%). Digital Conservatives en Digital Functionalists vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 70% en 72%).

Het **algemene voorbeeld** van 'hacking' is het voor Babyboomers heftiger dan voor andere generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (beide 62%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (85% vs. 72% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'hacking' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 59% en 71%).

Het **echte voorbeeld** van 'hacking' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (64%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (86% vs. 77% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'hacking' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 59% en 77%).

Waar ligt de grens bij homofobie?

10. Homofobie

57% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'homofobie' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 40% en 48%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 71% en 64% vs. 51% gemiddeld).

De algemene definitie van 'homofobie' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (40%). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (66%).

Het **algemene voorbeeld** van 'homofobie' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (58%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (82% vs. 70% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'homofobie' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (50% vs. 71% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'homofobie' is voor Millennials minder heftig dan voor andere generaties en het is voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (63%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (82% vs. 74% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'homofobie' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (59% vs. 74% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij seksisme?

11. Seksime

55% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'seksisme' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 42% en 48%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 66% en 61% vs. 55% gemiddeld).

De algemene definitie van 'seksisme' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (45% vs. 55% gemiddeld).

Het **algemene voorbeeld** van 'seksisme' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (52%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (72% vs. 62% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'seksisme' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (40% vs. 63% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'seksisme' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig.

Het echte voorbeeld van 'seksisme' is voor Digital Interactors minder vaak grensoverschrijdend (47% vs. 58% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij shaming?

12. Shaming

54% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'shaming' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 40% en 46%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (resp. 65% en 61% vs. 54% gemiddeld).

De algemene definitie van 'shaming' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (42%). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor zichzelf (63%).

Het **algemene voorbeeld** van 'shaming' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Gen Z-ers en Millennials minder vaak grensoverschrijdend (resp. 53% en 54%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (76% vs. 64% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'shaming' is voor Digital Conservatives relatief vaak grensoverschrijdend voor zichzelf (76% vs. 64% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'shaming' is voor Millennials minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (52%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (71% vs. 61% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'shaming' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen.

Waar ligt de grens bij cancelen?

13. Cancelen

53% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'cancelen' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 41% en 43%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (resp. 65% en 61% vs. 53% gemiddeld).

De algemene definitie van 'cancelen' is voor Digital Interactors minder vaak grensoverschrijdend voor zichzelf (47%).

Het **algemene voorbeeld** van 'cancelen' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Gen Z-ers minder vaak grensoverschrijdend (33%). Babyboomers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (49% vs. 41% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'cancelen' is voor Digital Conservatives relatief vaak vrij normaal (16% vs. 7% gemiddeld).

Het **echte voorbeeld** van 'cancelen' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers ook minder vaak grensoverschrijdend (35%). Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor zichzelf (58% vs. 47% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'cancelen' is voor Digital Conservatives relatief vaak vrij normaal (12% vs. 5% gemiddeld).

Waar ligt de grens bij trolling?

14. Trolling

52% van Nederland vindt dat dit veel te ver gaat en voor hen grensoverschrijdend (kwetsend en/of schadelijk) is.

De **algemene definitie** van 'trolling' is voor Gen Z-ers en Millennials minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 37% en 39%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (resp. 69% en 58% vs. 52% gemiddeld).

De algemene definitie van 'trolling' is voor Full Digitals minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen, en voor Digital Interactors ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 37% en 43%). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (68%).

Het **algemene voorbeeld** van 'trolling' is voor Gen Z-ers minder heftig dan voor andere Generaties en het is voor Gen Z-ers en Millennials ook minder vaak grensoverschrijdend (resp. 41% en 45%). Babyboomers en Gen X-ers vinden het relatief vaak wél grensoverschrijdend voor henzelf (72% vs. 56% gemiddeld).

Het algemene voorbeeld van 'trolling' is voor alle Digitalitygroepen in gelijke mate heftig.

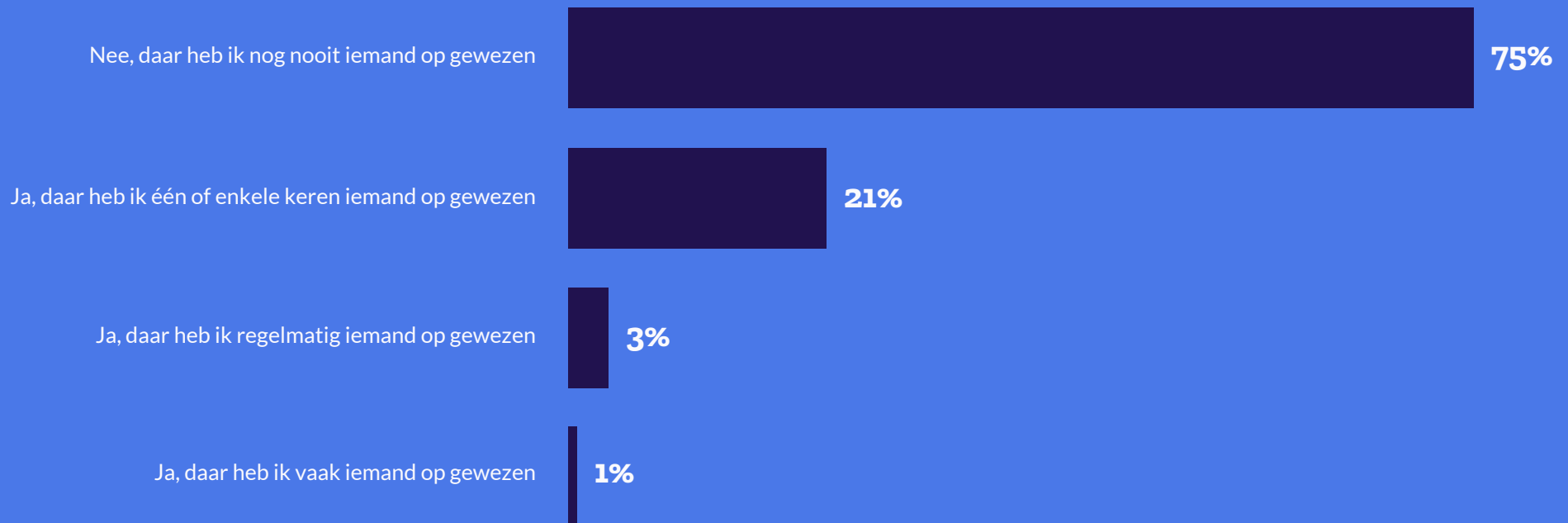
Het **echte voorbeeld** van 'trolling' is, gemiddeld genomen, voor alle generaties in gelijke mate heftig; het is wel voor Millennials minder vaak grensoverschrijdend (69% vs. 76% gemiddeld).

Het echte voorbeeld van 'trolling' is voor Digital Interactors minder heftig dan voor andere Digitalitygroepen en het is voor hen ook minder vaak grensoverschrijdend (64% vs. 76% gemiddeld). Digital Conservatives vinden het relatief vaak grensoverschrijdend voor henzelf (86%).

Waar ligt de grens?

Kwart van de Nederlanders heeft ander weleens gewezen op online grensoverschrijdend gedrag

Heb jij een ander (vrienden, familie of onbekenden) een keer
gewezen op online gedrag dat over jouw grenzen heen ging?

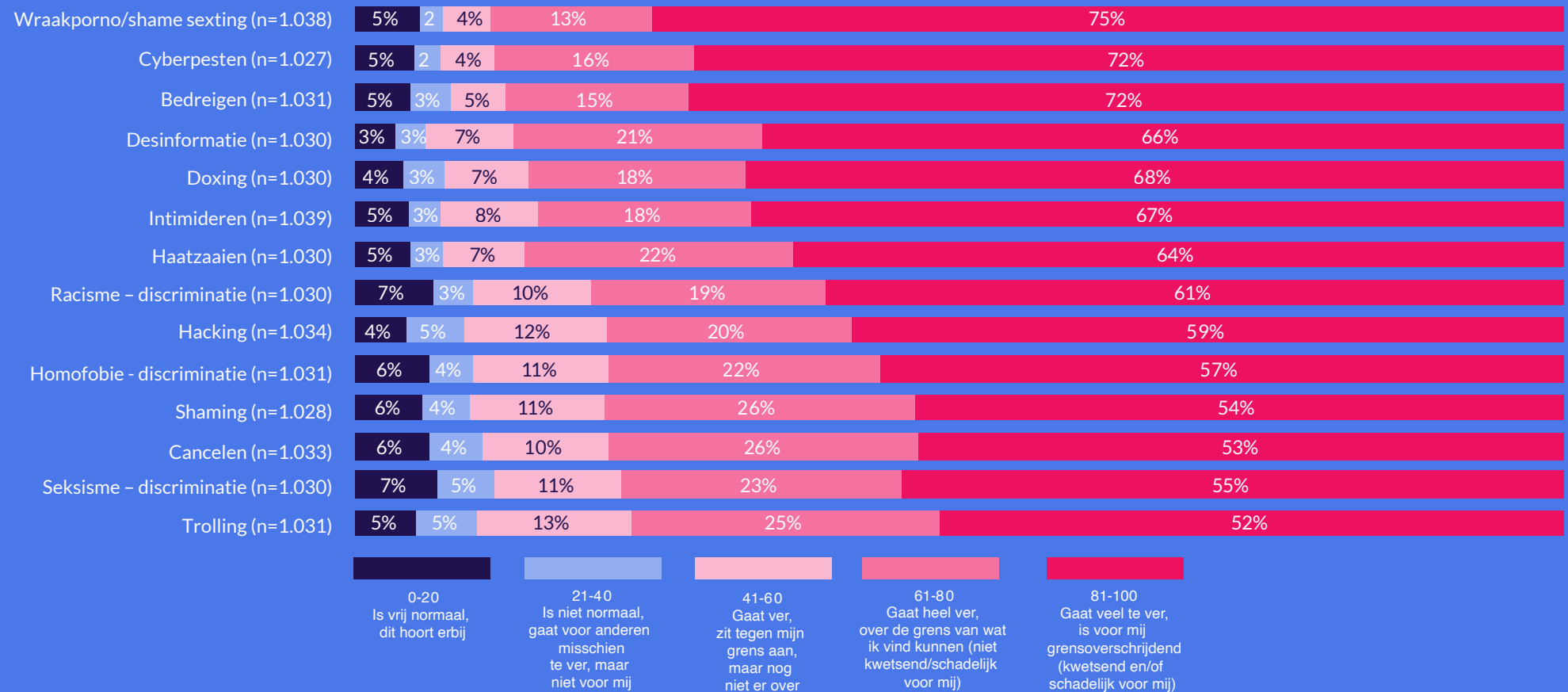

(Basis - allen, n=1.093)

Waar ligt de grens?

Gedrag - Alleen algemene definitie

Kun je aangeven in hoeverre je dit gedrag (vrij) normaal vindt of dat het over jouw grens heen gaat?

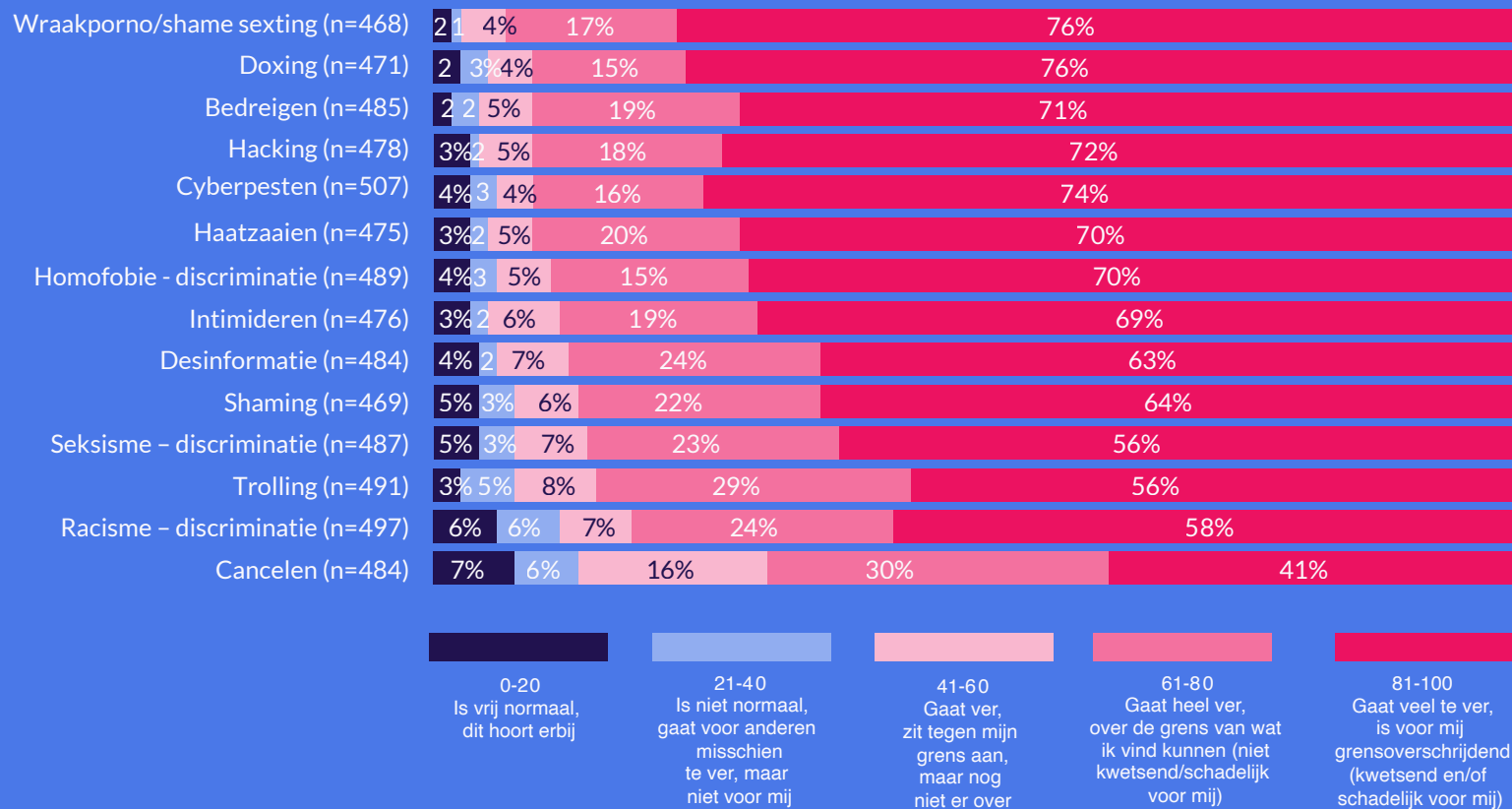
* Niet alle vragen zijn door iedereen ingevuld, omdat respondenten tijdens het onderzoek de mogelijkheid hadden om hun grenzen aan te geven en om bepaalde onderwerpen over te slaan. Over het algemeen zijn de meeste vragen wel door iedereen ingevuld.

(Basis - NL Rep)

Waar ligt de grens?

Gedrag - Met algemeen voorbeeld

Kun je aangeven in hoeverre je dit gedrag (vrij) normaal vindt of dat het over jouw grens heen gaat?

*Niet alle vragen zijn door iedereen ingevuld, omdat respondenten tijdens het onderzoek de mogelijkheid hadden om hun grenzen aan te geven en om bepaalde onderwerpen over te slaan. Over het algemeen zijn de meeste vragen wel door iedereen ingevuld. Bij deze vraag kreeg elke respondent 6 situaties voorgelegd.

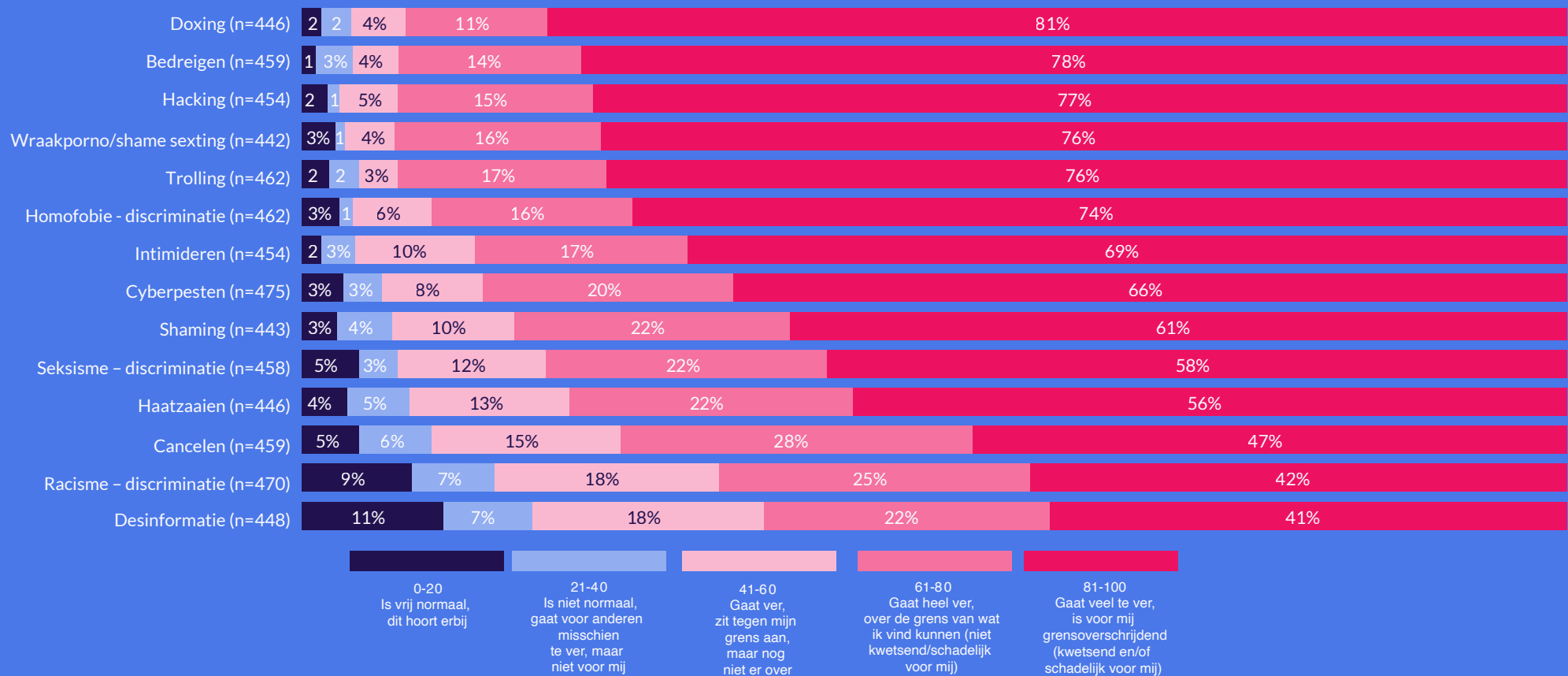
(Basis - NL Rep)

Waar ligt de grens?

16+

Gedrag - Met specifiek voorbeeld

Kun je aangeven in hoeverre je dit gedrag (vrij) normaal vindt of dat het over jouw grens heen gaat?

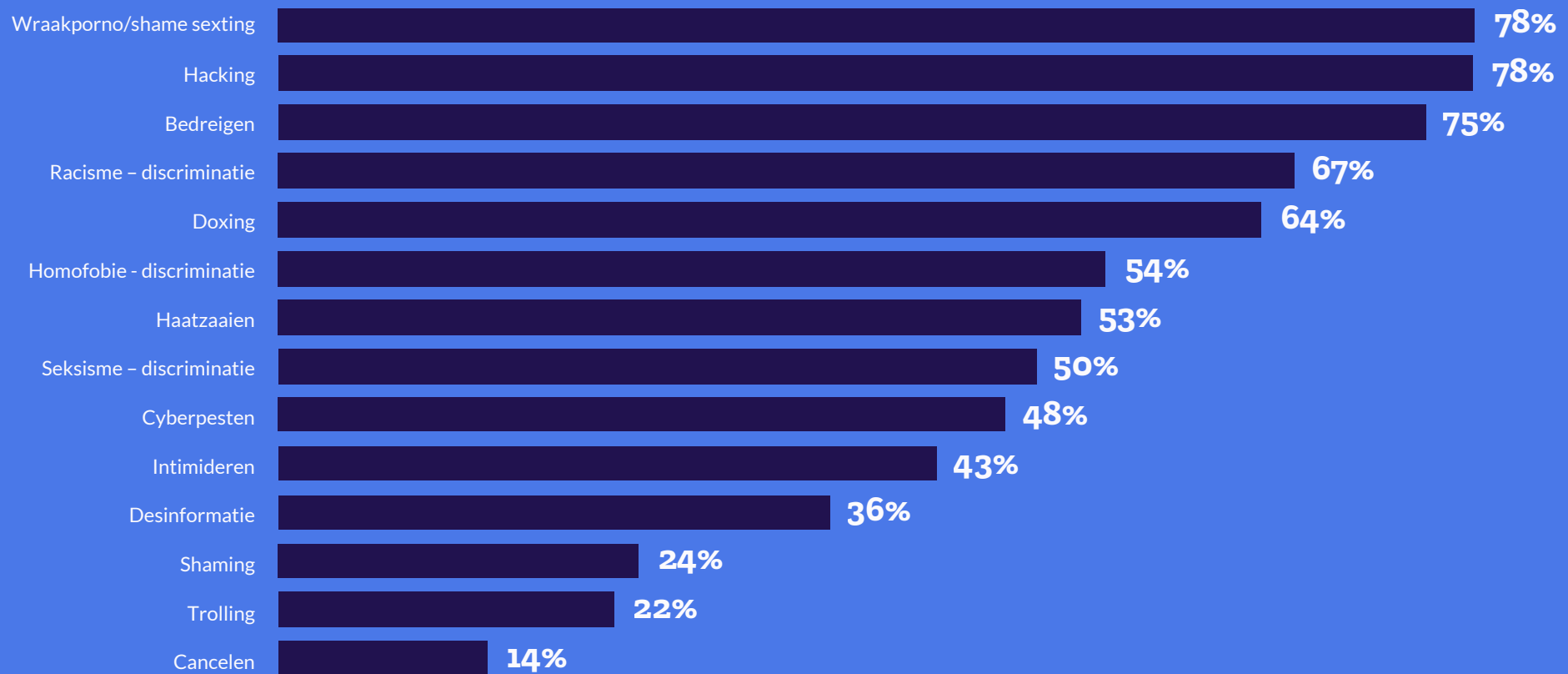
*Niet alle vragen zijn door iedereen ingevuld, omdat respondenten tijdens het onderzoek de mogelijkheid hadden om hun grenzen aan te geven en om bepaalde onderwerpen over te slaan. Over het algemeen zijn de meeste vragen wel door iedereen ingevuld. Bij deze vraag kreeg elke respondent 6 situaties voorgelegd.

(Basis - NL Rep, 16+)

Waar ligt de grens?

Inschatting strafbaarheid gedrag

Welke van onderstaande vormen van kwetsend en schadelijk gedrag denk je dat strafbaar zijn?

(Basis - allen, n=1.093)

A photograph of a group of people sitting together, possibly in a meeting or workshop. The focus is on a person's arm in the center, which has a tattoo that reads "Blijf bij elkaar" (Stay together). The person is wearing a white t-shirt. To the right, another person is holding a smartphone. The background is slightly blurred, showing other people and a patterned rug.

Wie overschrijden de grens?

Samenvatting & Resultaten

Wie overschrijden de grens?

Grensoverschrijdend gedrag voor specifieke groep oké

Eerder werd duidelijk dat ongeacht om welk specifiek voorbeeld van online gedrag het gaat er dus wel een groep is die vrijwel al het genoemde gedrag oké vindt. Wie zijn dit? Als we de mensen bekijken die minstens twee soorten van het genoemde gedrag normaal vinden ('hoort erbij'), dan valt op dat dit vaker mannen zijn (67% van de gevallen), vaker 16 t/m 24-jarigen (18% t.o.v. 12% van de gevallen)

'Onbewuste Grensoverschrijders'

13% van de Nederlanders zegt in het afgelopen jaar online weleens iets in het algemeen – nog zonder de verschillende definities te tonen – gedaan te hebben dat over andermans grenzen ging (en waarvan zij van de ander hebben begrepen dat dit het geval was). Dat was meestal slechts een enkele keer (11%). Vaak (in driekwart van de gevallen) was men zich er niet bewust van dat hun online gedrag grensoverschrijdend was. Toch maakten sommigen (omgerekend 2 à 3 procent van de Nederlandse

bevolking) zich schuldig aan gedrag waarvan zij vooraf al wisten dat dit voor anderen te ver ging.

Meestal: iets gezegd wat beter niet gezegd had kunnen worden, vaak impulsief. Er worden geen/weinig extreme voorbeelden genoemd.

Voorbeelden:

- 'Ik heb een uitgesproken mening, en die wordt in WhatsApp groepen niet altijd op prijs gesteld. Zo plaatste ik een foto van een foutparkeerder op onze gemeenschappelijke, private parkeerplaats, en daar was de bezitter niet blij mee.'
- 'Ik heb een review geplaatst over een hotel die men thuis te ver vond gaan. Het was allemaal negatief.'
- 'Een actie waar iemand heel veel moeite in had gestoken afgekraakt in een reply.'
- 'Ik steek niet onder stoelen of banken dat ik een hekel heb aan al die gelukszoekers die Nederland overspoelen.'
- 'Mail waarbij de ontvanger de toon vervelend vond.'

'Grensoverschrijdersgedrag'

Na het beschrijven van een aantal soorten online gedrag, zonder voorbeelden, stelt 16% van de Nederlanders zich in het afgelopen jaar weleens schuldig te hebben gemaakt aan één van de soorten gedrag. Shaming, hacking en seksisme scoren hier het hoogst, bedreigen, cyberpesten en bedreigen worden het minst genoemd. Over het algemeen zijn de verschillen echter klein en zegt de overgrote meerderheid dit gedrag niet te vertonen.

Sekse: mannen (relatief) vaker:

Cancelen en haatzaaien
25% noemt één van de typen gedrag
(t.o.v. 16% gemiddeld)

Regio: vaker in drie grote gemeenten.

Digitality: digital interactors vaker de grensoverschrijder (27%)

Wie overschrijden de grens?

'Bewuste Grensoverschrijders'

Verder valt op dat de helft (56%) van deze Grensoverschrijders eerder (zonder voorbeelden of definities te tonen) aangaf gedrag te hebben vertoond dat over andermans grenzen ging. De rest vond dat dus niet. Enerzijds is er dus een groep mensen die wél online grensoverschrijdend gedrag vertoont, maar hiervan zelf niet vindt over een grens te zijn gegaan/dit gedrag niet spontaan herkent als grensoverschrijdend gedrag. Anderzijds zijn er ook mensen die zelf aangeven een grens over te zijn gegaan, maar waarvan het gedrag niet terug te leiden is naar de definities in dit onderzoek.

Grensoverschrijders stellen vaker dat zij het gedrag in dit onderzoek ook bij henzelf hebben meegemaakt (dus dat anderen over hun grenzen zijn gegaan).

Ongewenst gedrag van onbekenden

Het meeste ongewenste gedrag komt van onbekenden. Zo stelt 68% dat dit gedrag komt van personen (niet anoniem) die men niet kent. 34% heeft (daarnaast) te maken met ongewenst gedrag vanuit anonieme accounts.

1 op de 10 heeft te maken met online grensoverschrijdend gedrag vanuit directe omgeving zoals vrienden, klasgenoten, familie en collega's.

Wie overschrijden de grens?

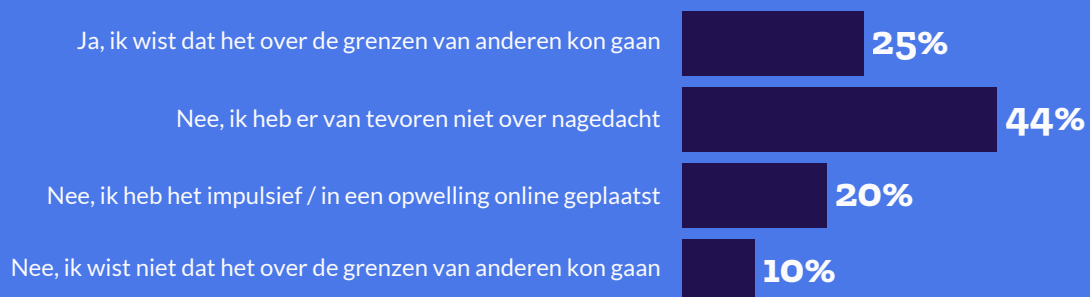
13% gaat online weleens te ver, slechts kleine groep doet dat bewust

Heb jij het afgelopen jaar weleens iets online gedaan waarvan anderen (familie, vrienden of onbekenden) lieten blijken dat ze het te ver/over hun grens vonden gaan?

(Basis - allen, n=1.093)

Wist je in dit geval vooraf al dat anderen dit gedrag waarschijnlijk te ver vonden gaan?

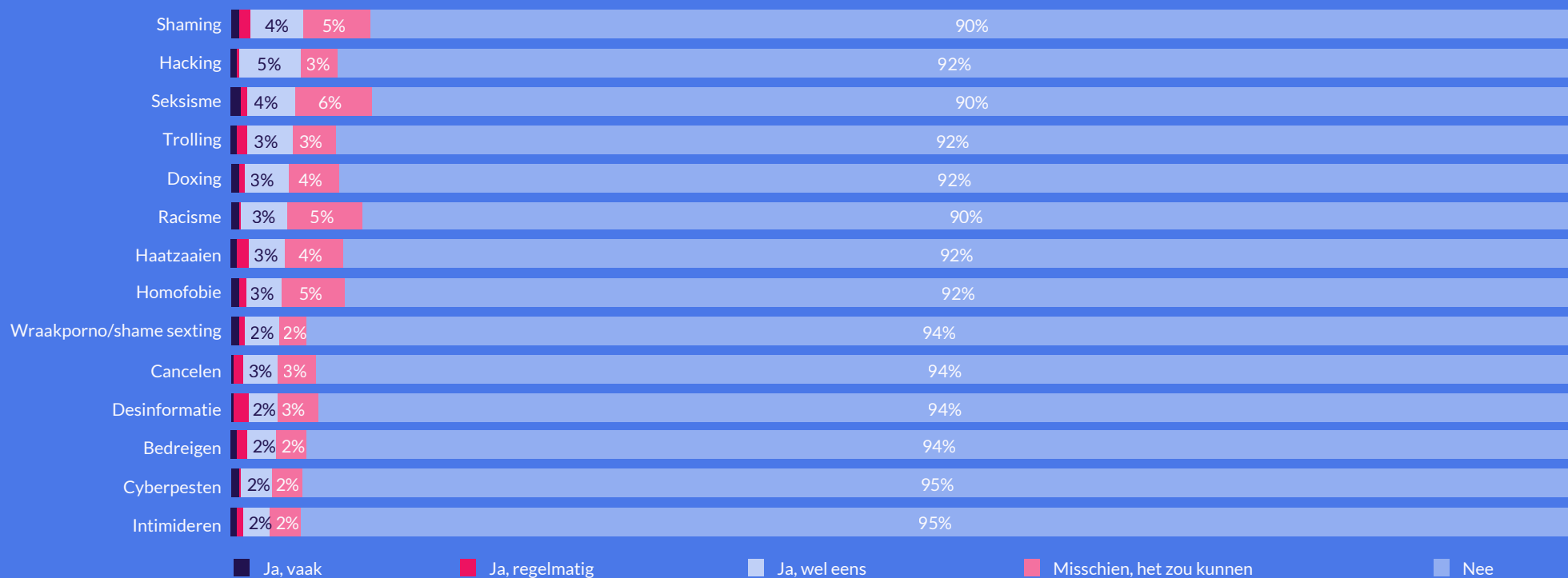

(Basis - Heeft iets online gedaan wat anderen niet vonden kunnen, n=145)

Wie overschrijden de grens?

Kleine groep zegt grensoverschrijdend gedrag te vertonen

Heb je dit het afgelopen jaar weleens zelf gedaan?

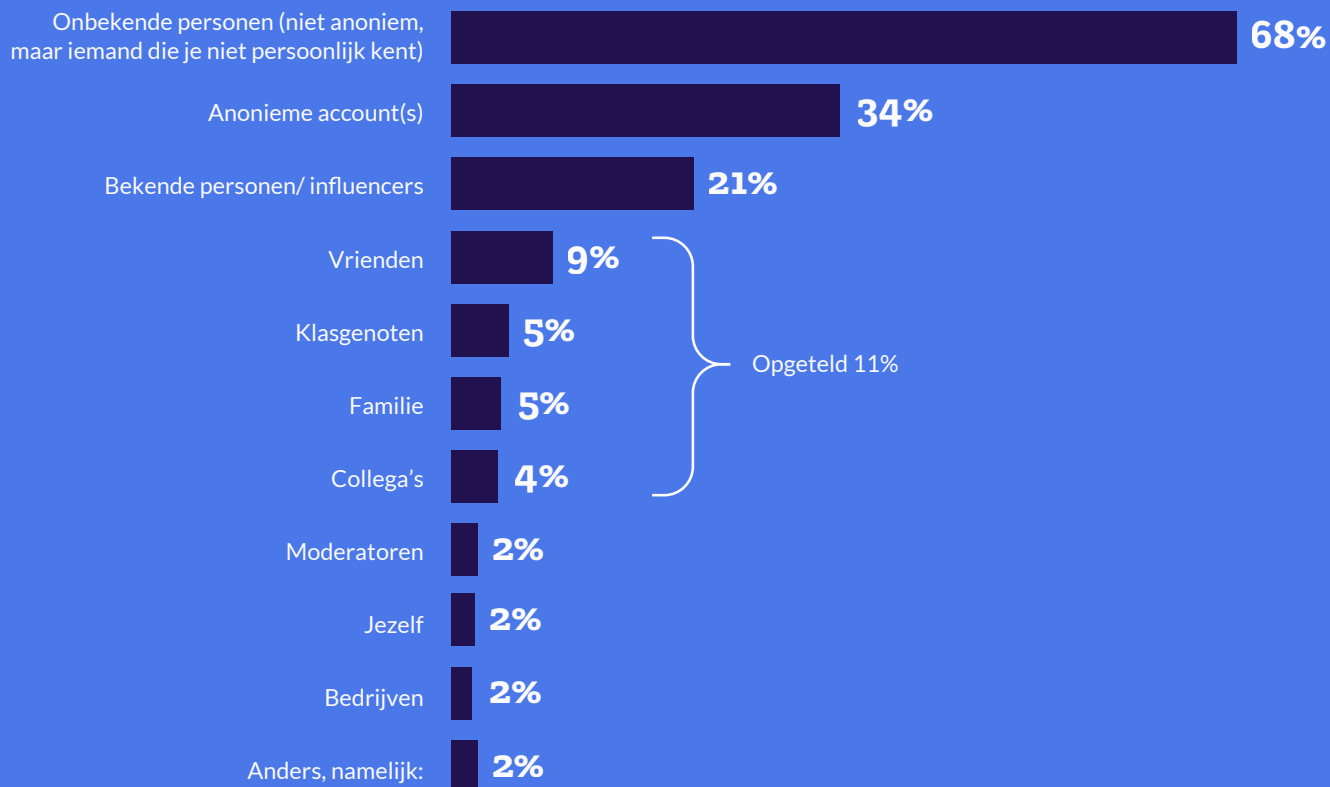

(Basis - allen, n=1.093)

Wie overschrijden de grens?

1 op de 10 heeft te maken met online grensoverschrijdend gedrag vanuit directe omgeving

Vanuit wie kwam het online gedrag dat over jouw grenzen ging?

(Basis - is kwetsend/schadelijk gedrag online tegengekomen, n=699)

**Reacties op
ongewenst gedrag**
Samenvatting & Resultaten

Reacties op ongewenst gedrag

Eerst negeren

De eerste reactie op online grensoverschrijdend gedrag bij Nederlanders is vergelijkbaar wanneer het op henzelf of een ander gericht is. In de meeste gevallen negeert men het gedrag (en klikt weg/scrollt door/sluit af; 38% wanneer het hen zelf overkomt, 40% bij een ander). Iemand blokkeren of rapporteren gebeurt in een kwart tot een derde van de overige eerste reacties. Een kleine groep (5-8%) reageert direct op de grensoverschrijder door deze een privébericht te sturen of er openbaar op te reageren.

Bij ongewenst gedrag dat henzelf overkomt:

- Digital Interactors reageren vaker in het openbaar (11%) of privé (13%).
- In drie grote gemeenten reageren vaker in openbaar (9%) of privé (15%).
- Grensoverschrijders (waarvan we al zagen dat zij het gedrag ook vaker bij henzelf meemaken) reageren vaker door direct een openbare reactie te plaatsen (16% t.o.v. 3%), online een privébericht te sturen (12% t.o.v. 6%) of erover te praten met anderen (26% t.o.v. 18%).

Emoties bij ongewenst gedrag

Online gedrag dat te ver gaat maakt vooral boos (51%), 42% voelt afschuw, 31% verdriet. 15% voelt geen enkele reactie (meer) bij dit gedrag.

- Over het algemeen ervaren veel mensen emotie bij grensoverschrijdend gedrag: 88% van de vrouwen en 81% van de mannen. Mensen die dit gedrag grappig vinden zijn eerder man (7%) dan vrouw (2%).
- Digital Functionalists (23%) en Digital Interactors (22%) voelen vaker geen emotie dan andere Digitality-groepen.

De groep die geen emoties voelt zegt vaker te maken gehad met grensoverschrijdend online gedrag in het afgelopen jaar (22% t.o.v. 12% overig). Bij de vraag echter of zij te maken hebben gehad met de specifieke voorbeelden uit dit onderzoek stellen zij dat zij dit *minder* vaak hebben meegemaakt in het afgelopen jaar.

Verder heeft deze groep zelf vaker dit gedrag vertoond (24% t.o.v. 14%). Ze vinden veel typen gedrag ook vaker normaal.

Prosociaal gedrag

Prosociaal gedrag lijkt op de eerste reactie die men vertoont: men blokkeert (47%), men maakt een melding (38%), rapporteert (25%). Lager op de lijst staan persoonlijke acties zoals ontvanger (van grensoverschrijdend gedrag) privé (15%) of publiekelijk steunen (11%) of grensoverschrijder persoonlijk aanspreken op gedrag (11%). 17% wil liever niets doen.

- Mensen die gedrag normaler vinden willen minder graag iets doen (logischerwijs) (73% t.o.v. 84%).
- Mensen die zelf de grens overschrijden zouden vaker, in situaties waar zijzelf niet de grensoverschrijder zijn, (pro-) actiever gedrag vertonen; ontvanger (van grensoverschrijdend gedrag) publiekelijk steunen (17% t.o.v. 11% gemiddeld), publiek uitspreken tegen het gedrag (19% t.o.v. 9% gemiddeld), aangifte doen bij de politie (21% t.o.v. 13% gemiddeld) en telefonisch hulp zoeken bij de politie (8% t.o.v. 4% gemiddeld)

Meeste mensen negeren ongewenst gedrag (actief), zonder op grensoverschrijder te reageren

Wat is meestal je eerste reactie als je online gedrag ziet, waarin jij je (persoonlijk) aangesproken voelt, dat over jouw grenzen gaat?

(Basis - allen, n=1.093)

Wat is meestal je eerste reactie als je online gedrag ziet, wat zich niet op jou richt maar op een ander, maar dat wel over jouw grenzen gaat?

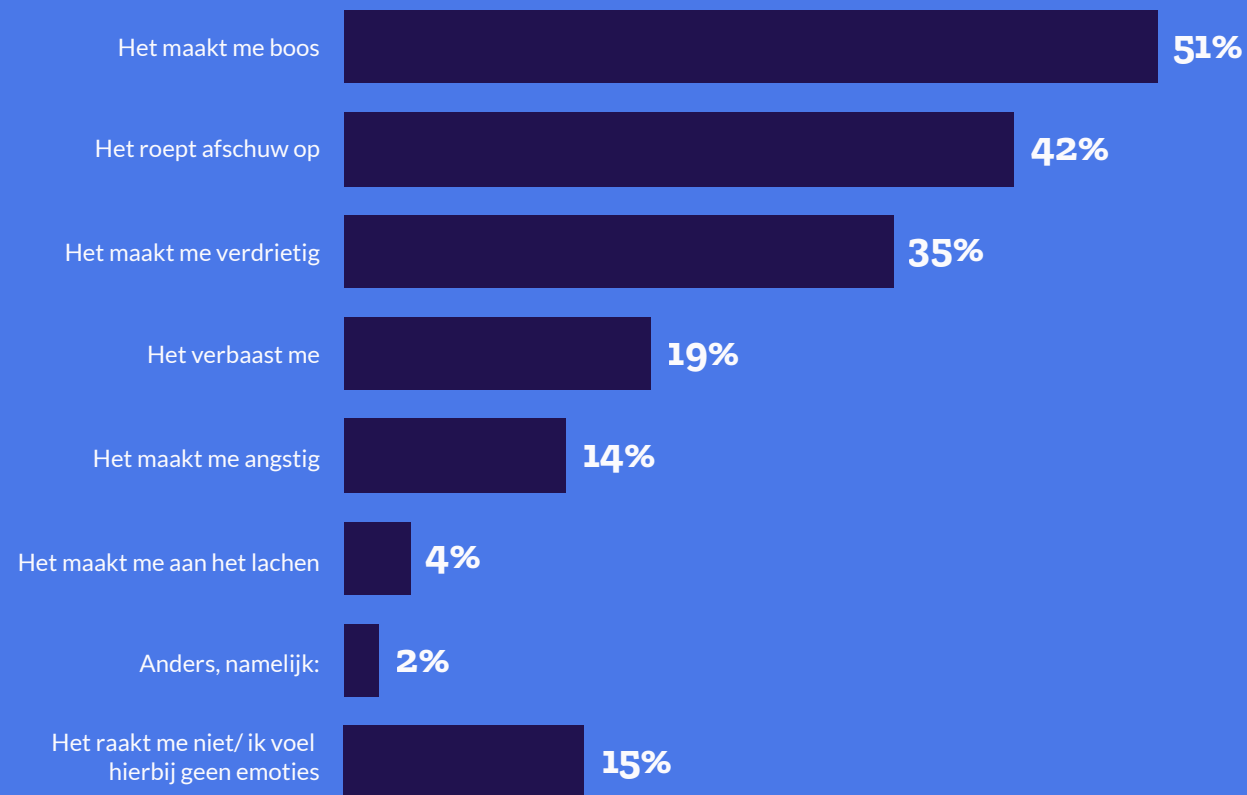

(Basis - allen, n=1.093)

Reacties op ongewenst gedrag

15% niet (meer) geraakt door grensoverschrijdend online gedrag

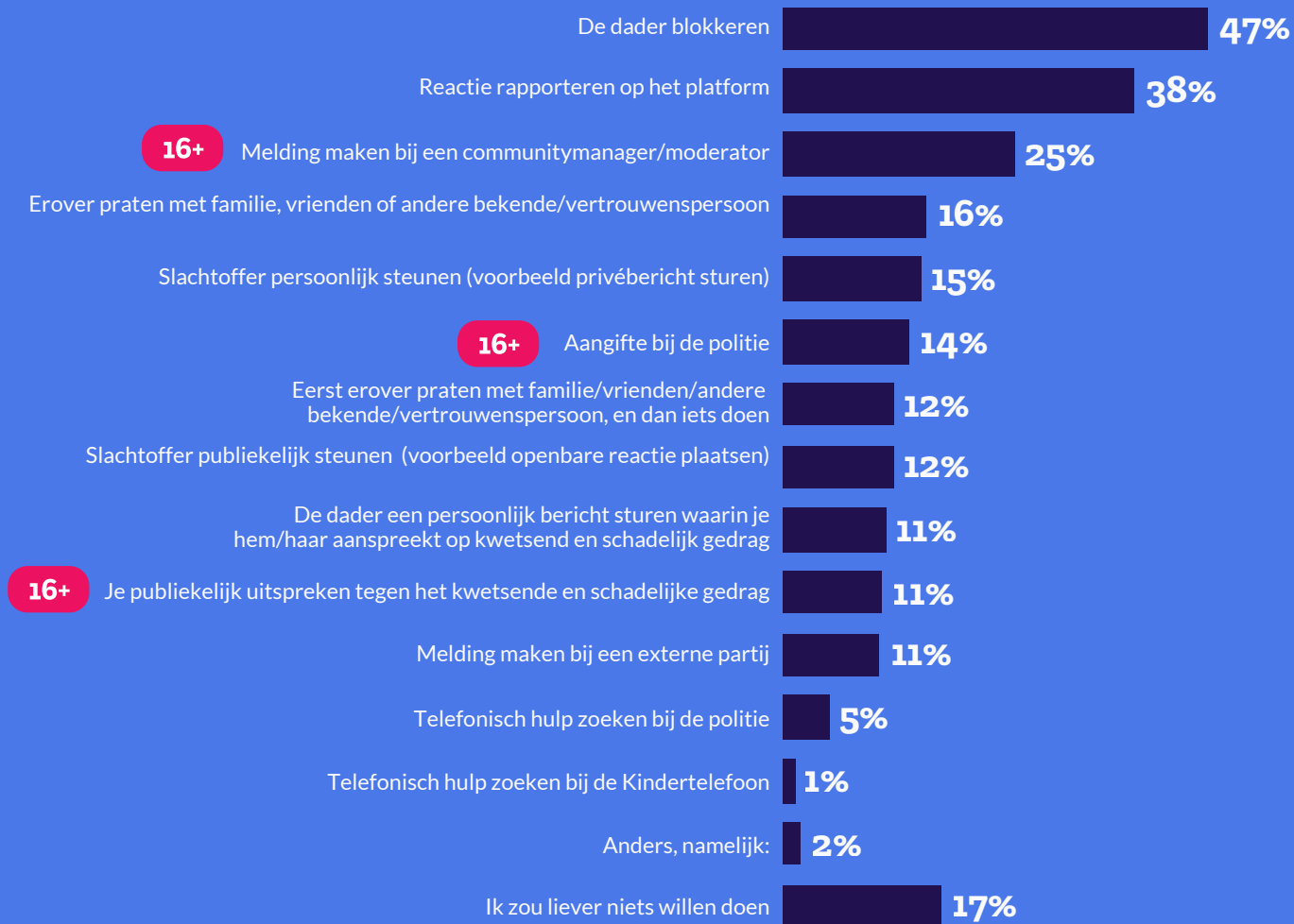
Wat doet het met jou als online gedrag over jouw grenzen gaat?

(Basis - allen, n=1.093)

Reacties op ongewenst gedrag

Welke van onderstaande manieren om kwetsend en schadelijk online gedrag te melden/stoppen/tegen te gaan zou jij gebruiken?

(Basis - NL Rep, n=1.094)

**Frequentie en
omgeving van
ongewenst gedrag**
Samenvatting & Resultaten

Frequentie en omgeving van ongewenst gedrag

Maandelijks kwetsend/schadelijk gedrag: 1 op 3

1 op 3 Nederlanders komt minstens maandelijks online kwetsend of schadelijk gedrag tegen. Shaming, desinformatie en discriminatie zijn zaken die deze groep vooral tegenkomt.

Doxing, wraakporno en hacking komen het minst vaak voorbij, maar nog steeds komt grofweg 1 op de 10 Nederlanders dit minstens maandelijks tegen.

Facebook vaakst genoemd

Dat gedrag is in de meeste gevallen op Facebook te vinden (34% minimaal elke maand). Op nieuwswebsites (28%) of berichtenapps (25%) komen veel mensen in aanraking met grensoverschrijdend gedrag. Sociale media als TikTok en Twitter/X worden door relatief minder mensen gebruikt, maar als men deze gebruikt zijn dit wel plekken waar ongewenst gedrag vaak voorkomt. Dit gedrag bereikt dus minder mensen in absolute zin, maar komt wel *relatief* vaak voor op dit soort platforms. Bijvoorbeeld: 17% van de Nederlanders geeft aan weleens gebruik te maken van Twitter/X, en 15% geeft aan minimaal elke maand te stuiten op ongewenst gedrag op dit platform.

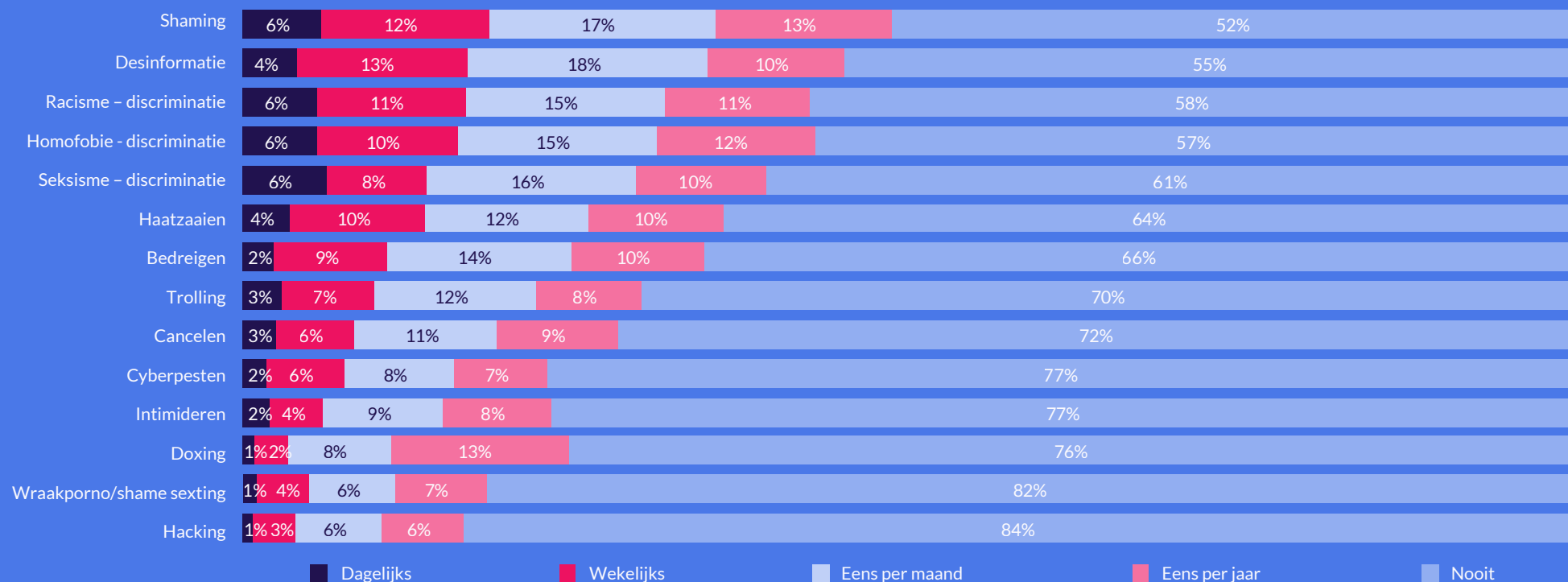
Welke grensoverschrijders op welk platform?

Er is wel veel variatie in grensoverschrijdersgedrag, want veel grensoverschrijders vertonen maar één type gedrag. Het gaat echter om zo'n kleine groep grensoverschrijders, dat hier binnen uitsplitsen te klein wordt.

Frequentie ongewenst gedrag

1 op 3 Nederlanders komt **minstens maandelijks** online kwetsend of schadelijk gedrag tegen

Hoe vaak kwam jij in het afgelopen jaar één van de onderstaande vormen van kwetsend en schadelijk gedrag online tegen?

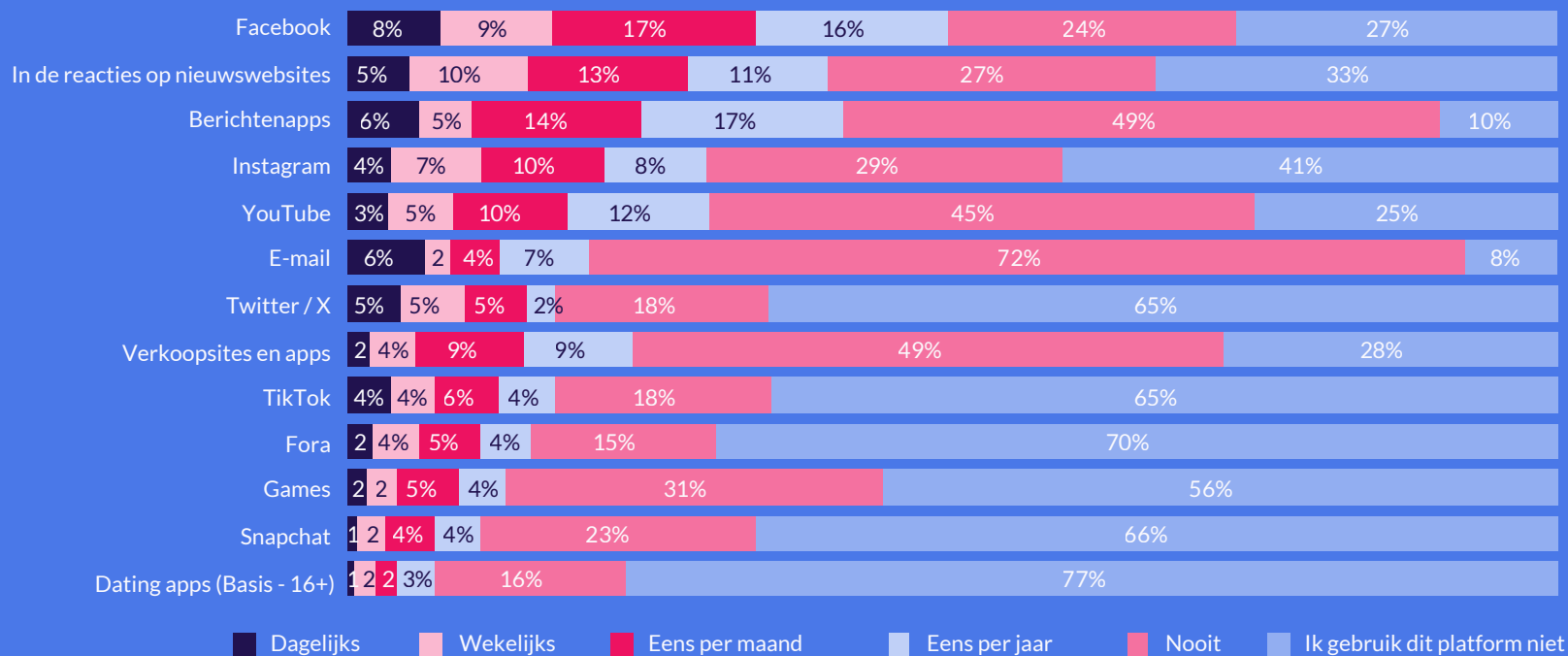

(Basis - NL rep, n=1.093)

Omgeving van ongewenst gedrag

Ongewenst gedrag op Facebook en nieuwswebsites bereikt meeste mensen, op TikTok en Twitter relatief vaak ongewenst gedrag

Waar heb je online gedrag dat over jouw grenzen heen ging gezien/gelezen of gehoord en hoe vaak?

Zet de online platformen/omgevingen op volgorde (=1 waar jij het vaakst kwetsend en schadelijk online gedrag ervaart)

1. Facebook
2. In de reacties op nieuwswebsites
3. Tiktok
4. Twitter/X
5. Instagram
6. YouTube
7. Fora
8. WhatsApp
9. Verkoopsites en apps
10. Snapchat
11. E-mail
12. Games
13. Dating apps (Basis - 16+)

(Basis - NL rep, n=1.093)

**Waar ligt de grens,
en wat is de norm?**

Samenvatting & Resultaten

Waar ligt de grens, en wat is de norm?

Juridische vs. sociale norm

Voor lang niet al het kwetsende en schadelijke gedrag online is duidelijk waar de norm ligt voor wat strafbaar is. Zo denkt meer dan driekwart van de Nederlanders (78%) dat 'wraakporno/shametexting' wettelijk strafbaar is. En minder dan een kwart van de Nederlanders (22%) denkt dat 'trolling' strafbaar is. In beide gevallen heeft meer dan driekwart van de Nederlanders het bij het juiste eind. Maar bijna een kwart houdt er dus ook een andere norm op na.

Verschillen in perceptie strafbare norm

Meer dan de helft van de Nederlanders (53%) denkt dat 'haatzaaien' strafbaar is; ruim een derde van de jongeren (Gen Z) (37%) denkt dat 'haatzaaien' strafbaar is.

Bijna tweederde van de Nederlanders (65%) denkt dat 'doxing' strafbaar is; de helft van de Digital Interactors (50%) denkt dat 'doxing' strafbaar is. Deze groep van Digital Interactors denkt ook minder vaak dat 'seksisme, racisme en homofobie' strafbaar zijn. En ook 'hacken, bedreigen, intimideren, cyberpesten en haatzaaien' verwachten zij vaker dat het niet strafbaar is.

Veroordeling van kwetsend en schadelijk gedrag online

Bijna een kwart van de Nederlanders (22%) voelt zich niet veilig online. En een derde van de Nederlanders (34%) vindt dat kwetsend en schadelijk gedrag online erbij hoort en verwacht dat het ook niet meer weg gaat.

80% van de Nederlanders verwacht dat de hoeveelheid kwetsend en schadelijk gedrag online in de komende jaren gaat toenemen. En een ruime meerderheid van de Nederlanders (67%-84%) vindt dat er op het gebied van kwetsend en schadelijk gedrag online meer actie moet worden ondernomen:

67% van de Nederlanders vindt dat de overheid een normen en waarden campagne moet starten waarin Nederland met elkaar bepaalt waar onze sociale grenzen liggen.

75% van de Nederlanders vindt dat Nederlanders online heropgevoed moeten worden zodat we online netter met elkaar omgaan.

82% van de Nederlanders vindt dat mensen die kwetsend en schadelijk gedrag online vertonen gestraft zouden moeten worden.

84% van de Nederlanders vindt dat social media platforms (TikTok, Snap, Instagram, etc.) meer zouden moeten doen om online haat tegen te gaan.

Normvervaging? Wat 'hoort erbij'?

Zoals aangegeven vindt een derde van de Nederlanders (34%) dat kwetsend en schadelijk gedrag online erbij hoort en verwacht dat het ook niet meer weg gaat.

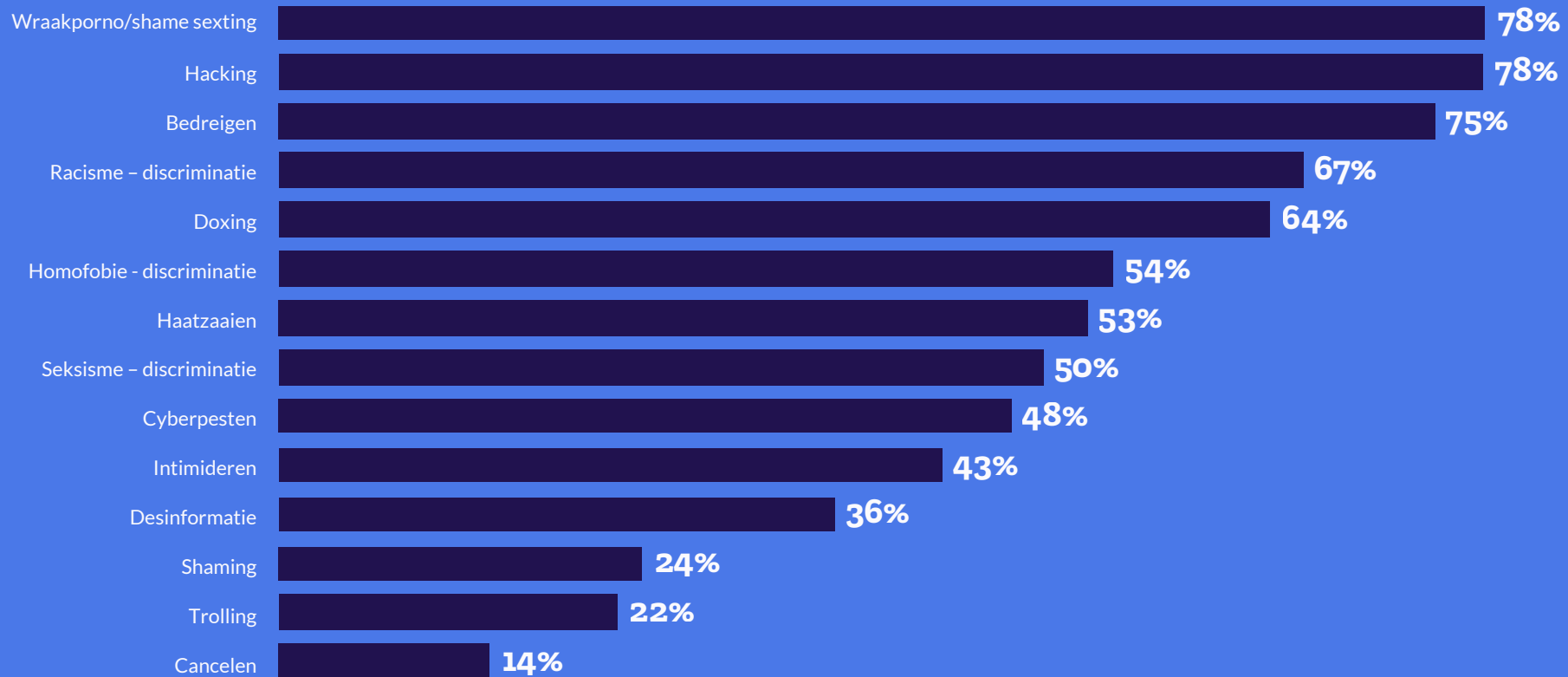
20% van de Nederlanders vindt dat bekende personen niet moeten zeuren als ze te maken krijgen met kwetsend en schadelijk gedrag online, zoals bedreiging. Zij vinden dat dat erbij hoort.

En zelfs zo'n 12% van de Nederlanders vindt dat slachtoffers van kwetsend en schadelijk gedrag online er meestal zelf om gevraagd hebben.

Waar ligt de **grens**, en wat is de **norm**?

Kwart van de Nederlanders (25%) denkt dat 'online bedreigen' **niet strafbaar** is

Welke van onderstaande vormen van kwetsend en schadelijk gedrag denk je dat strafbaar zijn?

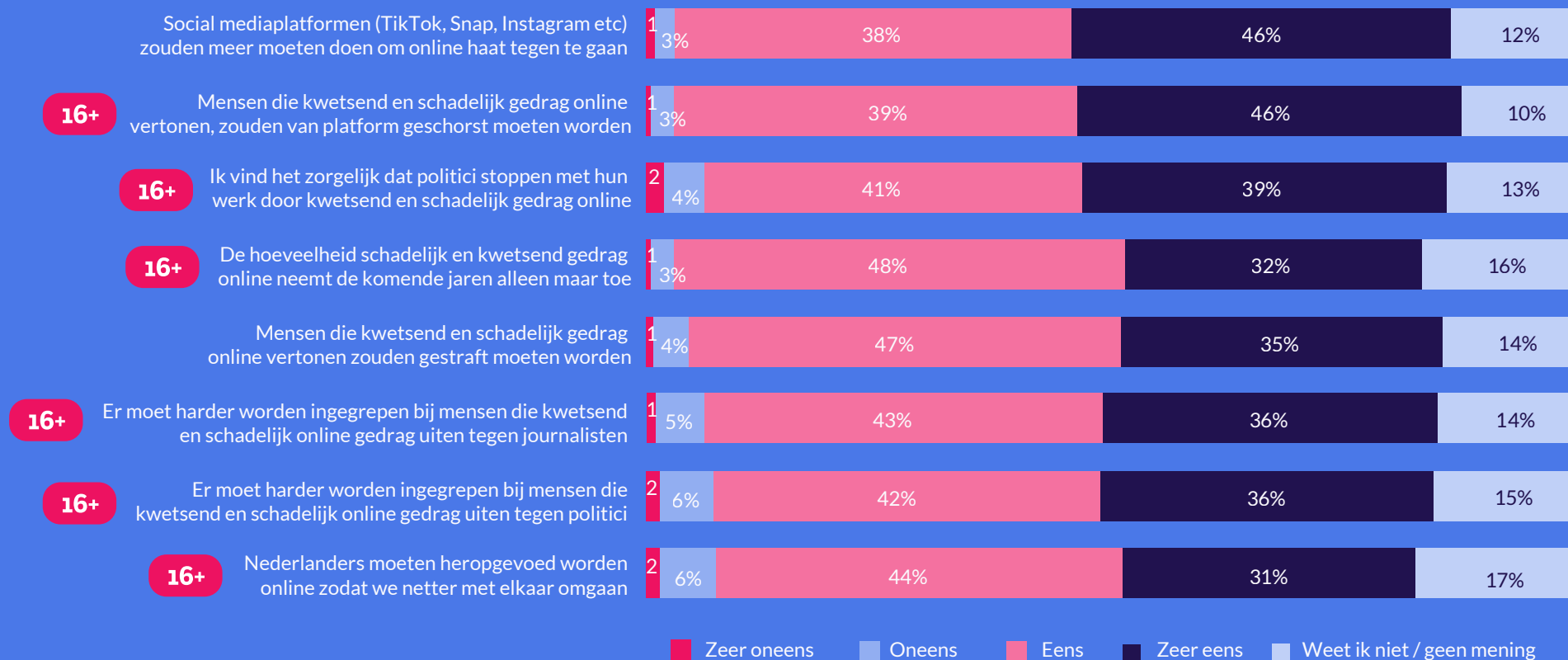

(Basis - allen, n=1.093)

Waar ligt de **grens**, en wat is de **norm**?

Stellingen

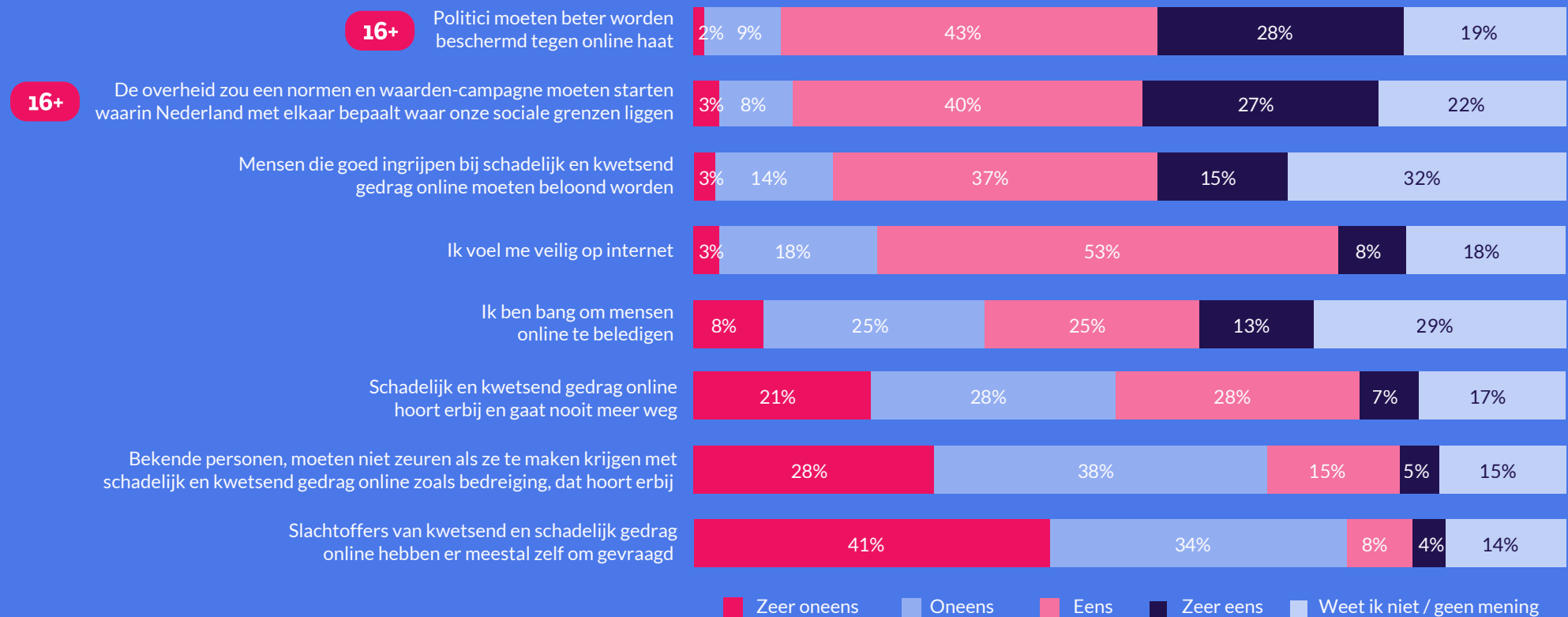
In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Waar ligt de **grens**, en wat is de **norm**?

Stellingen

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

Bijlagen

Over Motivaction

Of het nu gaat om het toepassen van Artificial Intelligence ten behoeve van betere zorg voor chronisch zieken of het vergroten van de penetratie van Tikkie onder de Gen Z-doelgroep, het draait steeds om wat mensen ermee kunnen, willen of doen. De mate waarin mensen het uitgangspunt zijn bij de activiteiten van een organisatie zijn bepalend voor succes. Al sinds de oprichting in 1984 zijn we dagelijks bezig met het zoeken naar en vinden van de motieven en drijfveren achter gedrag. Voor zowel de b2c- als de b2b-sectoren waarin wij werken, stellen wij met recht:

Motivaction weet wat mensen drijft.

Dat doen wij met 90 (research) professionals, met elk hun specifieke expertise, vanuit ons pand in hartje Amsterdam, een voormalige meisjesschool waarin oud en nieuw in alle opzichten met elkaar verbonden zijn. We zijn een onafhankelijk bureau met creatieve denkers. In samenspraak met opdrachtgevers gaan

we op zoek naar de beste oplossing voor een actueel vraagstuk. Hierbij combineren we de sector kennis met marketing- en marktonderzoekskennis zo dat de duiding van resultaten en de vertaalslag van data en insights een optimaal en concreet handelingsperspectief bieden.

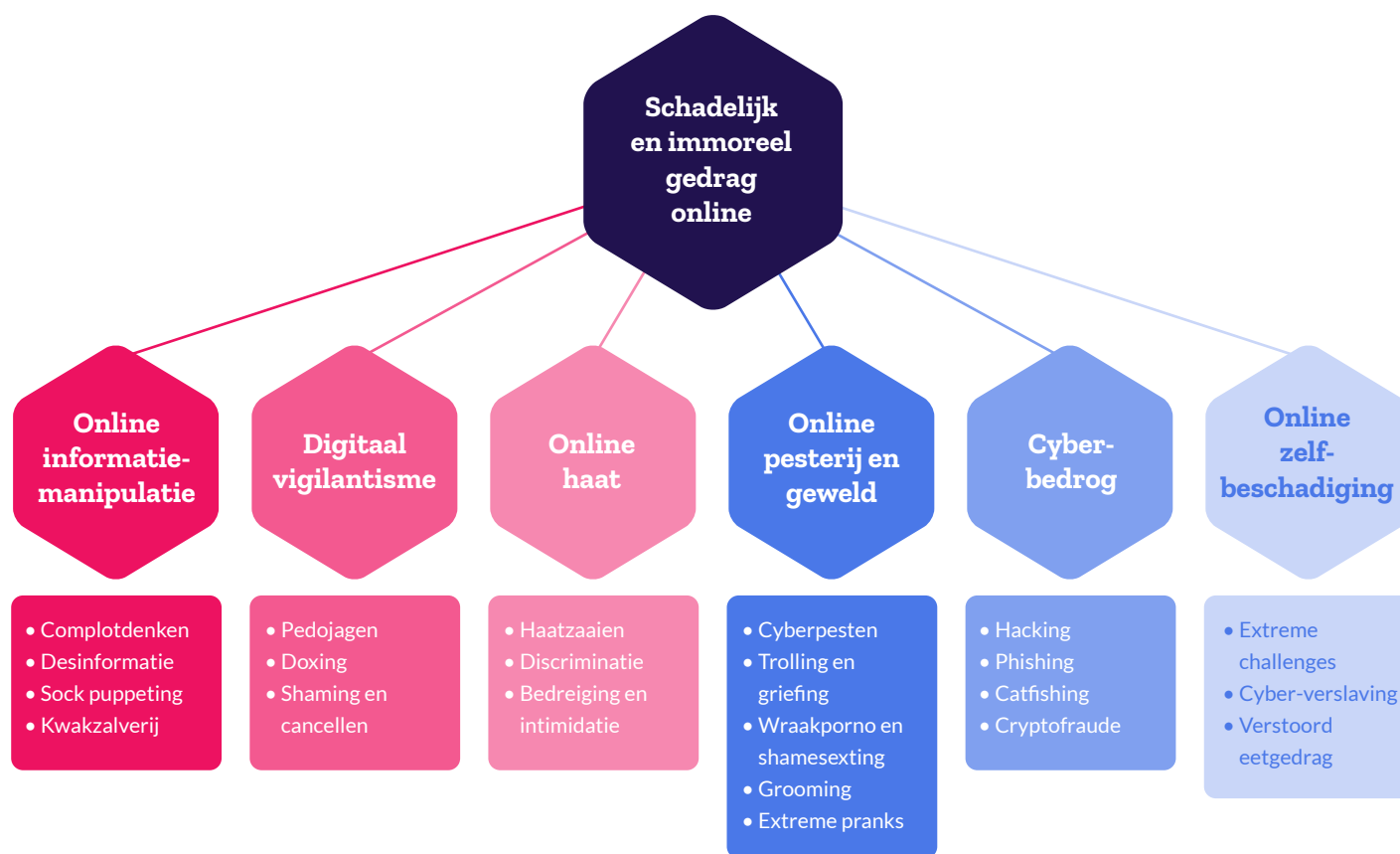
Onze state-of-the-art infrastructuur en faciliteiten ondersteunen ons bij de uitvoering van kwalitatief en kwantitatief onderzoek en data analytics:

- Eigen onderzoeksstudio's met meekijkfaciliteiten voor kwalitatief onderzoek.
- Eigen database met bijna 35 jaar benchmark data en data analytics-capaciteit.
- Eigen IT-, marcom- en designteams voor bijvoorbeeld dashboards, infographics en video's.
- Eigen onderzoekscommunity Stempunt.nu met ruim 70.000 actieve leden ten behoeve van kwantitatief onderzoek.

Voor inhoudelijke visie en modellen verwijzen wij graag naar [onze website](#). Onze bijdragen aan het succes van opdrachtgevers worden in de markt herkend en gewaardeerd. Zo staan we in 2018 in de top 3 van de MOAwards voor marktonderzoeksbureau van het jaar en scoren we al vier jaar op rij een 8 of hoger op klanttevredenheid.

Belangrijkste driver achter deze hoge score is de wijze waarop we in staat zijn om de onderzoeksresultaten vanuit onze expertise en ervaring concreet te vertalen naar de context van de opdrachtgever én een breder maatschappelijk kader. Met als einddoel: effectief handelingsperspectief bieden en positieve impact genereren voor onze opdrachtgevers. Motivaction helpt de performance van organisaties verbeteren!

Rathenau Instituut: Online ontspoord

Typen schadelijk en immoreel gedrag online, meegenomen in dit onderzoek:

Online informatie-manipulatie

- Desinformatie

Digitaal Vigilantisme

- Doxing
- Shaming
- Annuleren

Online haat

- Racisme – Discriminatie
- Homofobie – Discriminatie
- Bedreigen
- Intimideren

Online pesterij en geweld

- Cyberpesten
- Trolling
- Wraakporno en shametexting

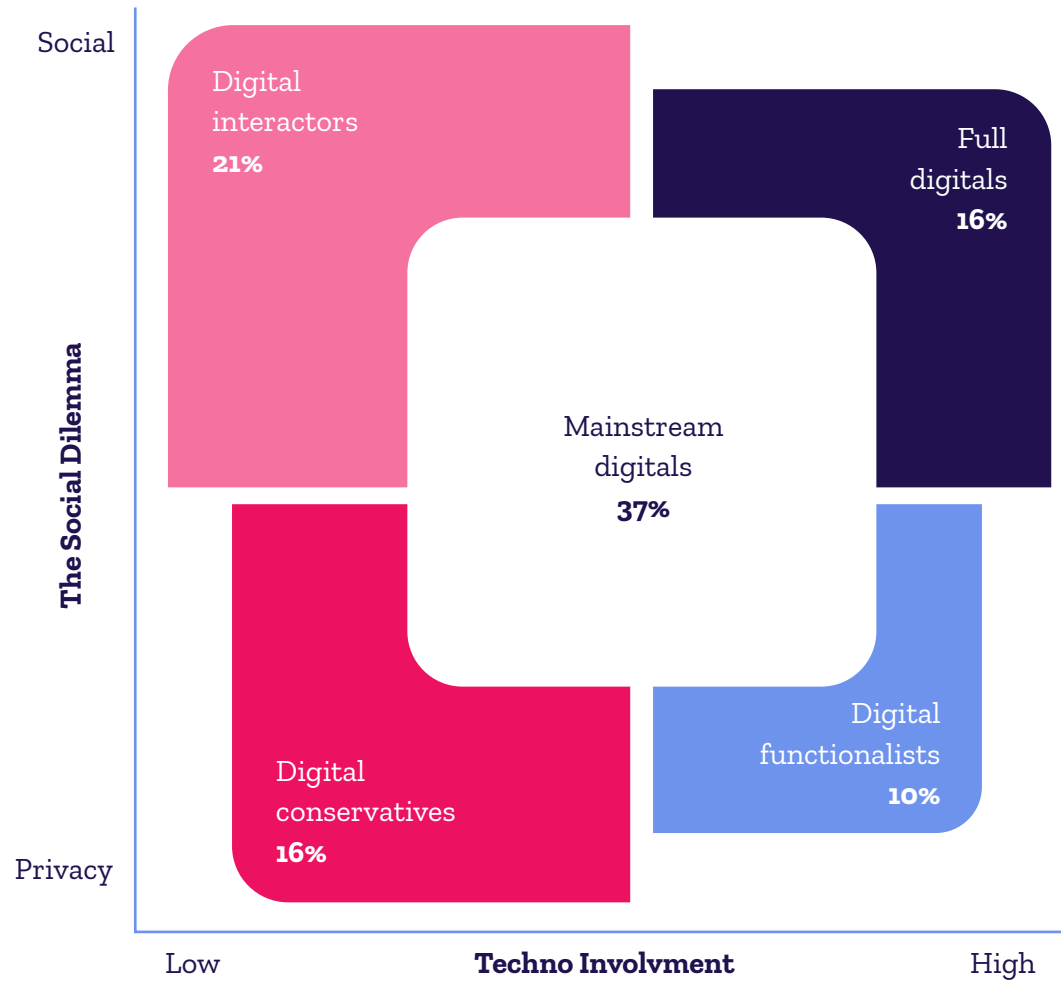
Cyberbedrog

- Hacking

Online zelfbeschadiging

Bron: Rathenau instituut

Digitality model

Digital conservatives - 16%

De Digital Conservatives staan niet negatief ten opzichte van digitalisering, maar zijn wel terughoudend in het gebruik van digitale producten en diensten. Nieuwe digitale producten en diensten vinden zij vaak ook moeilijk te begrijpen en te gebruiken. Alleen als het een aantoonbare verbetering is ten opzichte van hetgeen zij op dit moment gebruiken, is de Digital Conservative bereid om over te stappen.

Als het niet digitaal hoeft, dan liever niet. De terughoudendheid is mede ingegeven door het wantrouwen in digitale privacy, omdat zij geen idee hebben wat er allemaal met hun data gebeurt. Bij de Digital Conservatives heerst wel de angst dat wanneer zij niet voldoende meegaan in het digitale leven, zij digitaal worden 'buitengesloten' en daarmee niet meer volledig aan de samenleving kunnen deelnemen.

Als zij sociale media gebruiken, dan doen zij dit veelal passief, bijvoorbeeld om bij te blijven bij het leven van kinderen en kleinkinderen. Om toch bij te kunnen blijven in de digitale wereld hebben de Digital Conservatives vaak een 'mannelijke' die hen helpt en adviseert in het maken van digitale keuzes.

Digital interactors - 21%

De **Digital Interactors** zijn vooral gebruikers (geen contributors) van digitale producten en diensten. Zij willen zo min mogelijk weten over hoe het (technisch) werkt. Het is voor hen belangrijk dát het werkt, zonder dat je er al teveel moeite voor hoeft te doen.

Voorop sociaal vlak zijn Digital Interactors 'heavy users'; zij vinden het leuk om zichzelf online zo goed mogelijk te presenteren en kijken ook veelvuldig hoe anderen dit doen. Van alle groepen hebben de Digital Interactors het meeste last van FOMO (*Fear Of Missing Out*; angst om iets te missen). Zij zijn 24/7 online en bereikbaar en delen lief en leed digitaal. Ook gaan zij online discussies niet uit de weg.

Over hoe alles digitaal werkt, denken de Digital Interactors het liefst zo min mogelijk na; het interesseert ze niet en ze denken al snel dat ze het toch niet zullen begrijpen omdat het te technisch is. Dat is ook de belangrijkste reden voor de Digital Interactors om zo min mogelijk stil te staan bij privacyproblemen: het is een te complexe discussie waarvan ze de consequenties niet kunnen overzien, en iets waar ze nu geen last van hebben.

Full digitals - 16%

De Full Digitals zijn de digitale voorlopers. Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat de Full Digitals nauwelijks verschil meer zien tussen de online en de offline wereld. Er is voor hen maar één wereld en wanneer producten of diensten digitaliseren, zijn zij de eersten die het willen proberen.

De Full Digitals zien het digitale domein als een plek voor ontspanning om je even in terug te trekken en als een belangrijke plek voor sociale contacten. Hun sociale leven is in sterke mate verbonden aan het Internet. Het delen van persoonlijke informatie is voor hen een geaccepteerd ruilmiddel om toegang te krijgen tot digitale diensten en mogelijkheden.

Een angst voor privacyproblemen is bij deze groep het minst aanwezig, omdat zij enerzijds geen probleem hebben om informatie over zichzelf met anderen te delen (zij willen ook graag informatie van anderen kunnen zien), en ze anderzijds van zichzelf vinden dat ze zelf goed op de hoogte zijn van de privacygevaren. De Full Digitals zijn de meest actieve online groep.

Digital functionalists - 10%

De Digital Functionalist is technisch zeer goed op de hoogte van de mogelijkheden van het internet. Meer dan eens wordt de Digital Functionalist om advies gevraagd wanneer het gaat om digitale zaken.

De Digital Functionalist kijkt naar het digitale domein vooral met een functionele blik; hoe kan het internet zaken verbeteren of vereenvoudigen door het te digitaliseren? Daarbij houden de Digital Functionalist het liefst goed in de gaten wat er allemaal met hun data gebeurt. Privacy is voor hen een issue omdat zij goed op de hoogte zijn van wat er allemaal met persoonlijke data kan worden gedaan. Daarmee is de sociale component van het internet ook minder aan deze groep besteed.

Een WhatsAppgroep kan handig zijn, maar sociale relaties opbouwen via sociale media is voor de Digital Functionalists een brug te ver, zoveel persoonlijke data delen zij liever niet via het internet. Anderzijds missen zij de continue online informatiestroom van sociale levens van vrienden en bekenden ook niet.

Mainstream digitals - 37%

In een wereld die in rap tempo digitaliseert, is dit de grote middengroep die meebeweegt met wat zij veel horen in hun sociale omgeving en wat er speelt in de media. Met een positieve grondhouding ten aanzien van digitalisering, maar wel met gezond verstand gaan de **Mainstream Digitals mee in het tempo dat de overheid en het bedrijfsleven dicteren.**

Opvallend genoeg hebben zij over veel digitale onderwerpen geen expliciete mening, maar blijven ze wel (redelijk) goed geïnformeerd over digitale ontwikkelingen in het dagelijks leven. Je zou kunnen zeggen dat de digitalisering deze groep 'overkomt'. Als mensen in hun directe omgeving bepaalde digitale producten en diensten gebruiken en hier enthousiast over zijn, dan volgen zij graag, zonder er zelf uitgebreid onderzoek naar te doen.

De Mainstream Digitals zijn trendvolgers. Doordat zij niet voorop lopen in de digitalisering gebruiken zij doorgaans digitale producten en diensten die goed doorontwikkeld zijn en waarmee zij zeer beperkte risico's lopen. Bij Cybersecurity neigen Mainstream Digitals meer naar de Digital Conservatives (risicomijdend) en bij het gebruik van sociale media zullen zij zich meer gedragen als Digital Interactors en Full Digitals (sociaal).

Gedrag – Definities/ omschrijvingen in het onderzoek

Definitie/omschrijving:

- Het maken en/of delen van onjuiste of misleidende informatie om opzettelijk schade aan/bij anderen toe te brengen [\[Desinformatie\]](#)
- Het online openbaar maken van persoonlijke/-privégegevens (zoals werk- of adresgegevens of -telefoonnummers) via sociale media [\[Doxing\]](#)
- Publiekelijk afwijzen of vernederen van iemand vanwege zijn of haar mening/gedrag [\[Shaming\]](#)
- Een oproep via sociale media om als straf iemand niet meer te accepteren in de groep en/of niet meer serieus te nemen [\[Cancelen\]](#)
- Het delen van online berichten die een groep of persoon aanvallen en haat verspreiden [\[Haatzaaien\]](#)
- Anders met mensen omgaan omdat zij man of vrouw zijn [\[Seksisme – discriminatie\]](#)
- Anders met mensen omgaan omdat zij een andere huidskleur en/of afkomst hebben dan jij [\[Racisme – discriminatie\]](#)
- Anders met mensen omgaan omdat zij een andere seksuele voorkeur hebben dan jij [\[Homofobie - discriminatie\]](#)
- Het dreigen met geweld naar een ander [\[Bedreigen\]](#)
- Het (samen met anderen) online bang maken van een ander persoon [\[Intimideren\]](#)
- Het (samen met anderen) herhaaldelijk pesten van iemand via sociale media platforms (zoals WhatsApp, Facebook, Snapchat, TikTok, Instagram, etc.) [\[Cyberpesten\]](#)
- Het opzettelijk dwars zitten van groepen mensen op sociale media/online [\[Trolling\]](#)
- Het maken en/of online delen van seksueel getinte beelden of video's van een ander zonder dat hij/zij dit weet of dit goed vindt [\[Wraakporno/shame sexting\]](#)
- Proberen toegang te krijgen/in te loggen op online accounts waar je niet mag komen [\[Hacking\]](#)

Gedrag – Algemene voorbeelden in het onderzoek

- Het maken en/of delen van onjuiste of misleidende informatie om opzettelijk schade aan/bij anderen toe te brengen:
“De NOS zegt het, dus het is sowieso weer NEPNIEUWS” [Desinformatie]
- Het online openbaar maken van persoonlijke / privégegevens (zoals werk- of adresgegevens of -telefoonnummers) via sociale media:
“Voor iedereen die graag wil weten waar deze hoer woont... Hier foto's van die familie en het adres: Kerkstraat 2A in Zonnedorp, doe ermee wat je wil” [Doxing]
- Publiekelijk afwijzen of vernederen van iemand vanwege zijn of haar mening/ gedrag:
“Als je nou niet zo dik was, zou het minder erg zijn dat je totaal niet kan zingen. Nu is het niet om aan te zien én niet om aan te horen” [Shaming]
- Een oproep via sociale media om als straf iemand niet meer te accepteren in de groep en/of niet meer serieus te nemen:
“Wat hij heeft gedaan is echt zo belachelijk! Ik praat niet meer met hem en hoef niks meer van hem te lezen of zien. Wie volgt? #cancelhim” [Cancelen]
- Het delen van online berichten die een groep of persoon aanvallen en haat verspreiden:
“Deze leugenaar??! Hij heeft ons land verraden, ons kunstmatig arm gehouden, ons financieel uitgekleeft, en monddood gemaakt. Wie hem nog geloofd, is laag opgeleid of psychisch gestoord” [Haatzaaien]
- Anders met mensen omgaan omdat zij man of vrouw zijn:
“Het is toch algemeen bekend dat vrouwen geen goede leiders zijn. Te emotioneel! Een vrouw kan beter doen waar ze goed in is, mooi staan wezen in de keuken” [Seksisme – discriminatie]
- Anders met mensen omgaan omdat zij een andere huidskleur en/of afkomst hebben dan jij: *“Moslims zeggen altijd wel dat de Koran zo vreedzaam is... maar kijk hoe ze elkaar afslachten en uitmoorden. Ik weet het niet... maar betwijfel of we zo blij moeten zijn met die ‘multiculturele samenleving”* [Racisme – discriminatie]
- Anders met mensen omgaan omdat zij een andere seksuele voorkeur hebben dan jij: *“Er komen steeds meer van die gays, echt smerig! Als er één een hartaanval krijgt zou ik ‘m nooit reanimeren, ik ga als man toch geen man op z'n bek pakken, gatverdamme”* [Homofobie - discriminatie]

- Het dreigen met geweld naar een ander: ***“Jij vieze kuthoer, we wachten je op en sleuren je naar een donkere hoek zodat we je eens goed kunnen aanpakken”*** [Bedreigen]
- Het (samen met anderen) online bang maken van een ander persoon:
“We moeten jou echt eens een lesje leren als je je bek niet snel houdt” [Intimideren]
- Het (samen met anderen) herhaaldelijk pesten van iemand via sociale media platforms (zoals WhatsApp, Facebook, Snapchat, TikTok, Instagram, etc.):
“Wat een mongool ben jij, je ziet er altijd zo stom uit, koop eens normale kleren. Iedereen vindt jou zo dom” [Cyberpesten]
- Het opzettelijk dwarszitten van groepen mensen op sociale media/online:
“Terecht dat je kind gekidnapt is, had je maar beter op moeten passen!” [Trolling]
- Het maken en/of online delen van seksueel getinte beelden of video's van een ander zonder dat hij/zij dit weet of dit goed vindt:
“IK HEB HET ALLEMAAL GEFILMD! Alles wat jij gisteravond deed, stuur ik morgen in de groepschat en naar je ouders, vies hoertje” [Wraakporno/shame sexting]
- Proberen toegang te krijgen/in te loggen op online accounts waar je niet mag komen:
“Ik heb je insta overgenomen en maak je kapot. Eens kijken wat jouw vriendjes vinden van de kanker lelijke foto's die ik van jou ga delen” [Hacking]

Bijlage - Onderzoekstechnische informatie

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 16-08-2023 t/m 28-08-2023.

Methode respondentenselectie

Uit het StemPunt-panel van Motivaction.

Incentives

De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek punten voor het StemPunt spaarprogramma ontvangen.

Weging

De onderzoeksdata van de Nederlands representatieve steekproef (12 t/m 75 jaar) zijn gewogen (zie ook bijlage gewogen en ongewogen

data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS. Deze steekproef is representatief wat betreft leeftijd, voltooide opleiding, geslacht, regio (Nielsen6) en Mentality.

Responsverantwoording online onderzoek

In de veldwerkperiode is aan 8.108 personen een uitnodigingsmail verstuurd. Op de slotdatum van het veldwerk (zie bij Veldwerkperiode) was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten.

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tot tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Hetzelfde geldt voor schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten. Een uitzondering vormen beeld- en geluidsopnames van respondenten, deze worden ten hoogste 6 maanden bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst is op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

**Trek een grens bij online kwetsend gedrag.
Kijk op hierniet.online voor meer
informatie en onderteken het initiatief.**

Colofon

Onderzoek Motivaction:

Kevin Hengstz (k.hengstz@motivaction.nl)

Francine Wattimury

Netwerk Mediawijsheid:

Maaïke Drok (maaïke.drok@mediawijzer.net)

Tommy de Bruijn

Speciale dank aan:

Sara Pabian, Tilburg University

Chiara de Jong, Erasmus University

netwerkmediawijsheid.nl

Ontwerp:

Oirik

Versie 1.0, Oktober 2023

M230667

